

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Klára Matysková

**Náhrada účelně vynaložených nákladů v kontextu aktuální
judikatury**

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Náhrada účelně vynaložených nákladů v kontextu aktuální judikatury vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 952 znaků včetně mezer.

V Červeném Kostelci dne 31. 3. 2022

.....
Klára Matysková

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Renátě Šínové nejen za vedení diplomové práce, cenné rady, podnětné připomínky a rychlé reakce, ale především za to, že se pro mě v průběhu studia stala vzorem, a jejíž zápal pro právo a životní drive se pro mě stal inspirací a motivací. Velmi si vážím příležitosti pod jejím vedením působit ve Studentské právní poradně. Tato zkušenost mě hodně naučila a pomohla mi nyní lépe zvládnout psaní diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat mé skvělé rodině za podporu v průběhu celého studia a mému milému za trpělivou oporu v jeho závěru.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	6
Úvod.....	7
1 Pojem účelnost nákladů řízení a pojmy související	9
1.1 Účelnost nákladů řízení obecně.....	9
1.2 Účelnost jako omezení zásad § 142 OSŘ.....	10
1.3 Moderační právo jako omezení zásad § 142 OSŘ	11
1.4 Zneužití subjektivního procesního práva.....	13
1.5 Ústavní rovina účelnosti právního zastoupení	14
1.6 Účelnost z pohledu účastníků ve světle judikatury	15
2 Subjekty podnikající v oblasti skupování a vymáhání pohledávek.....	18
2.1 Skupování a vymáhání pohledávek jako hlavní předmět činnost.....	18
2.1.1 1. etapa – Paušální vyhláška	18
2.1.2 2. etapa - § 14b AT.....	26
2.1.3 3. etapa.....	27
2.2 Podnikatelé, které nemají jako hlavní předmět činnosti skupování pohledávek.....	28
3 Stát, organizační složky státu a statutární města.....	31
4 Česká televize.....	36
5 Osoby s právním vzděláním.....	38
5.1 Advokáti a notáři	38
5.2 Exekutoři.....	42
5.3 Soudci a státní zástupci	43
5.4 Shrnutí	44
6 Jednotlivé úkony právní služby a hotové výdaje advokáta.....	46
6.1 Jednotlivé úkony právní služby.....	46
6.2 Hotové výdaje advokáta.....	48
7 Závěry k účelnosti nákladů z hlediska de lege lata	50
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	55

Shrnutí.....	61
Abstract.....	62
Klíčová slova/ Key words	63

Seznam použitých zkratk

LZPS	Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku České republiky
OSŘ	zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/ 2013. Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
AT	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
Paušální vyhláška	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátu za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
NŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Výrok o nákladech civilního řízení je nezbytnou součástí každého rozhodnutí civilního soudu. Troufám si tvrdit, že proces při vyčíslení a přiznávání nákladů řízení svou složitostí může konkurovat samotnému předmětu sporu. Přesto na tento okruh problému není právní společností upřena přílišná pozornost. To je také hlavní z důvodů, proč téma mé diplomové práce věnuji problematice náhrady účelně vynaložených nákladů, přičemž se budu soustředit pouze na náklady vynaložené v souvislosti s právním zastoupením účastníka advokátem. Hledisko účelnosti, jež slouží při přiznávání nákladů řízení jako síto, se budu snažit vymezit pomocí aktuální judikatury.

Cílem mé práce bude analyzovat současnou právní úpravu náhrady nákladů řízení sporného, včetně zásady odpovědnosti za výsledek, a to s přihlédnutím k vymezení ustanovení § 142 OSŘ a předpokladům přiznání náhrady nákladů, s přihlédnutím k využití moderačního práva soudem a vymezením vztahu mezi § 142 OSŘ a § 150 OSŘ. Dále se budu věnovat institutu zneužití subjektivního procesního práva a ústavní rovině účelnosti právního zastoupení. Především si však práce klade za cíl zhodnotit, jakým způsobem, s ohledem na aktuální judikaturu, dochází k posouzení účelnosti vynaložených nákladů spojených se zastupováním účastníka advokátem a zda je tento výklad podle mého názoru správný. Na základě rešerše a analýzy judikatury budou vymezeny základní prvky výkladu pojmu účelně vynaložených nákladů a zhodnocena správnost jejich nastavení.

Ve své práci užívám metodu analýzy právních norem, místy též srovnávací metodu, neboť se snažím objekt zájmu vidět ve spojitosti s konkrétními subjekty a analyzovat, zda se jeho jednotlivé pojmové prvky proměňují. Pomocí uvedených metod budu hledat odpověď na výzkumné otázky: Jak je interpretován pojem účelnosti nákladů v judikatuře? Je tato interpretace v souladu s účelem § 137 OSŘ? Může obstát při hodnocení hlediska účelnosti, případně neúčelnosti, pouze kritérium, jež zahrnuje vlastnosti určitého subjektu? Je třeba při hodnocení zohlednit i povahu sporu jako je skutková a právní složitost, dlouhodobost, výše hodnoty sporu, způsob zahájení?

K tématu mé diplomové práce existuje poměrně vydatná judikatura Ústavního a Nejvyššího soudu. Horší je to již s četností zpracovaných monografií. Ta čistě k hledisku účelnosti neexistuje ani jedna, nejaktuálnější sbírka Přehledu judikatury ve věcech nákladů řízení je ke stavu 2011. Velmi by se mi líbilo, pokud by v budoucnu vznikla sbírka judikatury věnující se převážně hledisku účelnosti. K tématu účelnosti se však zabývají učebnice civilního procesu, komentáře a odborné články.

Ve své práci čerpám z odborných článků Jana Tichého a Petra Lavického, jež se vyjadřovali ke vztahu nálezů Ústavního soudu a problematice zneužívání práva na zastoupení ve snaze založit na něm

svůj byznys. Článek, jenž by se věnoval účelnosti z pohledu subjektů, existuje pouze jeden a jeho autorem je Tomáš Pavlíček. Za velmi zdařilou publikaci pokládám monografii Náklady řízení, jež toto přiznávání nákladů zpracovává velmi prakticky a zároveň komplexně. Největším zdrojem pro mou práci je jistě judikatura Ústavního soudu.

Má práce je členěna do 7 kapitol. V první obecně vymezují pojem účelnost, představují zásadu úspěchu ve věci a její vztah k účelnosti, dále se krátce zabývám moderačním právem soudu, zneužitím subjektivního procesního práva a ústavní rovinou účelnosti právního zastoupení. Závěr první kapitoly tvoří představení subjektů, z jejichž pohledu budu hledisko účelnosti v kontextu judikatury analyzovat.

Druhá kapitola je věnována subjektům, jež podnikají v oblasti vymáhání a skupování pohledávek. Rozlišuji subjekty, jež mají zmíněnou činnost jako svou hlavní nebo vedlejší. V této kapitole se snažím problematiku uvést v širokém historickém kontextu legislativním a judikaturním.

Třetí kapitola je věnována subjektům státu, organizační složky a statutární města, čtvrtá České televizi a pátá osobám majícím právní vzdělání. Šestá kapitola nabízí judikaturní analýzu týkající se účelnosti jednotlivých úkonů právní služby a hotových výdajů advokáta. Poslední kapitola nabízí celkové shrnutí a vymezení pojmu účelnosti, neúčelnosti a mé zhodnocení interpretace.

Práce je zpracována ke stavu právní úpravy ke dni 31. 3. 2022

1 Pojem účelnost nákladů řízení a pojmy související

1.1 Účelnost nákladů řízení obecně

Druhy nákladů řízení jsou demonstrativně uvedeny v § 137 OSŘ. Jedná se o finanční částky, které vznikají účastníkům řízení (jejich zástupcům) za úkony, jimiž naplňují svá procesní práva a povinnosti, jakož i osobám zúčastněným na řízení a samotnému soudu v bezprostřední spojitosti s vedením řízení.¹ Těmi jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora dle zákona o mediaci.²

Ne však každý zaplacený náklad, který může být nákladem ve smyslu § 137 OSŘ, může být soudem přiznán. V § 142 odst. 1 OSŘ je uzákoněno kritérium účelnosti vynaloženého nákladu³ – tedy možnosti soudu posoudit v rámci konkrétního individuálního případu, zda byl při uplatňování či bránění práva náklad potřebný.⁴ Slovní spojení uplatňování a bránění práva nás „navrací“ k samotnému účelu civilního řízení - tedy poskytování ochrany subjektivním soukromým právům, rozsouzení sporu či nastolení míru. Vznik nákladů a rozhodnutí o tom, kdo bude mít nárok na jejich úhradu, jsou až sekundární stránkou civilního řízení. Ze strany účastníků by nemělo docházet ke zneužívání, k obohacování se na náhradě nákladů na úkor druhé strany. Zahájení řízení nikoliv kvůli zásahu do soukromého subjektivního práva, nýbrž ve snaze se obohatit částkou složenou z položek nákladů řízení, je nepřijatelné. Soud tak musí mít tuto skutečnost neustále na paměti a za účelné považovat pouze ty náklady, které byly nezbytné k tomu, aby se účastník mohl domoci ochrany porušení či ohrožení subjektivního práva. To znamená, že soud v úvaze zohledňuje nejenom postavení a konkrétní poměry účastníků, ale zároveň musí mít neustále na paměti celkový účel civilního řízení.⁵

Kritérium účelnosti je přítomné u všech druhů nákladů řízení, má práce se bude především soustředit na vymezení účelnosti nákladů spojených s právním zastoupením.

Odměna za zastupování (dále paušální náhrada za hotové výdaje, příp. náhrada za DPH, příp. náhrada za promeškaný čas v případě advokáta)⁶ je položka v rámci rozhodování o nákladech řízení,

¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, In: ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. s. 361 -362

² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

³ Tamtéž

⁴ SVOBODA, Karel, In: SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení*. Praha: C.H. Beck, 2017, 3 s.

⁵ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, str. 192 – 194, shodně také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3190/2014

⁶ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

jež je také nejčastěji skloňovaná a dosahuje v porovnání s ostatními položkami nejvyšších částek. Odměnu za zastupování je možné přiznat, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce. Ustanovení § 151 OSŘ ukládá soudu povinnost vycházet při stanovení sazeb ze zvláštního právního předpisu. Následující kapitoly se budu soustředit, především s ohledem na praxi a četnost, pouze na případy, kdy je právním zástupcem advokát. Ostatním druhům nákladů se věnovat nebudu.

1.2 Účelnost jako omezení zásad § 142 OSŘ

K úplnému uvedení do problematiky nesmím opomenout zmínit zásadu úspěchu ve věci uvedenou v § 142 odst. 1 OSŘ, moderační právo soudu uzákoněné v § 150 OSŘ a jejich vztah k účelnosti.

Zásada úspěchu ve věci je pravidlo, dle kterého náleží úspěšnému účastníkovi právo požadovat po neúspěšném účastníkovi náklady, které vznikly v průběhu řízení. Tím může být i stát či vedlejší účastník.⁷ Zásada je neodmyslitelně spjata s civilním řízením sporným, které je zahajované na návrh. V ZŘS se zásada použije pouze v řízeních zahajovaných výhradně na návrh, nejedná-li se o výjimku statusových věcí manželských a partnerských. V případě uvedené výjimky a v řízeních zahajovaných z moci úřední si nese každý účastník své náklady sám.⁸ Úspěch žalobce je, pokud jeho žalobě bylo vyhověno, neúspěch, pokud byla zamítnuta.⁹

Pravidlo částečného úspěchu stanovené v § 142 odst. 2 OSŘ funguje na stejném principu. Opět dochází k promítnutí reálného výsledku věci. Zároveň se jedná o prevenční opatření, které brání účastníkům nadsazovat žalované částky náležející jim dle hmotného práva. Od částečného úspěchu účastníka se odečte „zbývající úspěch“ protistrany. V tomto poměru získá úspěšnější strana část nákladů řízení.¹⁰ Plnou náhradu nákladů při částečném neúspěchu upravuje odstavec třetí. Tu lze přiznat i v případě soudcovské úvahy ve smyslu ustanovení § 136 OSŘ.

At' již nastane jakákoliv výše uvedená varianta, zásada úplného či částečného úspěchu je omezena dvěma korektivy, a ačkoliv byl účastník v řízení plně či částečně úspěšný, soud mu náhradu přiznat nemusí. Prvním korektivem je již zmíněná účelnost. U neúčelných nákladů právo na náhradu vůbec nevzniká. Otázku účelnosti nelze paušalizovat, nelze apriori přistupovat např. k nákladům právního zastoupení s tím, že jsou účelné vždy nebo naopak u bagatelních pohledávek, že jsou

⁷ BÍLY, Martin. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, 690 s.

⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, In: ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 379 s.

¹⁰ BÍLY, Martin. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář...*, 692 s.

neúčelné. Soud posuzuje každý náklad individuálně s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem na straně oprávněného.¹¹ Druhým korektivem je uplatnění moderačního práva soudu dle § 150 OSŘ.

1.3 Moderační právo jako omezení zásad § 142 OSŘ

Moderační právo nastupuje v případě, kdy existují určité skutečnosti nasvědčující tomu, že by nebylo spravedlivé po účastníkovi (povinném k náhradě) žádat plnou náhradu nákladů.¹² Zároveň již musí být splněno kritérium účelnosti.¹³ Může tak nastat situace, kdy by „vítěznému“ účastníkovi dle zásady úspěchu ve věci mohl vzniknout nárok na náhradu nákladů, které by byly posouzeny jako účelné, tedy si účastník vedl šetrně a ekonomicky v souladu s účelem civilního řízení, ale vzhledem k důvodům zvláštního zřetele na straně povinného by soud náklady zcela nebo zčásti nepřiznal. Z toho můžeme vyvodit, že při nesplnění kritéria účelnosti nám nárok vůbec nevznikne. Soud by měl moderaci aplikovat ve výjimečných případech, přitom by měl brát v potaz majetkové, sociální, osobní poměry, a to nejen povinného, ale přihlédnout i k tomu, jak ovlivní situaci oprávněného.¹⁴ V rozhodnutí jsou náklady přiznávány zcela nebo zčásti – tedy je určen podíl, nikoliv přiznány jen jednotlivé složky.¹⁵

Tzv. důvody zvláštního zřetele hodné jsou vymezeny judikaturou Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Za jeden z důvodů je judikována nepřiměřená tvrdost. Předmětem sporu byla povinnost žalované vyklidit byt, který byl v důsledku porozvodového vypořádání ve výlučném vlastnictví žalobce (ideální 1/4 byla v bezpodílovém spoluvlastnictví, ideální 3/4 náležely žalobci). Žalovaná se domáhala určení, zda ji na základě nájemní smlouvy, jejíž platnost a existenci žalobce rozporoval, náleží k bytu užívací právo. Dovolací soud rozhodl, že daný dokument nemá podstatnou náležitost – vyjádření vůle pronajímatele přenechat nájemci byt, a dovolání zamítl. Vzhledem ke stanovené povinnosti vyklizení bytu, tedy vzhledem k okolnostem případu, rozhodl o nepřiznání nákladů dovolacího řízení z důvodu nepřiměřené tvrdosti.¹⁶

Rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, byly mimo jiné judikovány další dva důvody hodné zvláštního zřetele – podíl obou stran na vzniku a průběh sporu a povaha a průběh sporu. Předmětem řízení bylo určení neplatnosti nájemní smlouvy. Zatímco odvolací soud právní jednání posoudil jako uzavření smlouvy s odkládací podmínkou, Nejvyšší soud rozhodnutí zrušil s tím,

¹¹ JIRSA, Jaromír, JANEK, Kryštof. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*, 3. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2020, § 142

¹² BÍLY, Martin. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, 713 s.

¹³ JIRSA, Jaromír, JANEK, Kryštof. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*, 3. vydání, § 150

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ BÍLY, Martin. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, s. 714

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001

že pokud není v nájemní smlouvě dostatečně určité stanoven časový okamžik, kdy stav k okamžitému odevzdání bytu nájemci nastane, je smlouva pro nemožnost plnění absolutně neplatná. Vzhledem k tomu, že nájemník byl slabší stranou a neplatnost smlouvy nevznikla jeho zaviněním, soud úspěšně straně náklady řízení nepřiznal.¹⁷

Osobní poměry účastníka a nedostatečná znalost procesního práva jeho zástupce, který není advokátem, byl pomyslně přiřazen k výčtu důvodů taktéž Nejvyšším soudem.¹⁸ Mezi další můžeme uvést složitost dosud neřešené právní problematiky,¹⁹ nízký příjem,²⁰ některé okolnosti restitučních případů²¹ či složitost případu způsobená výkladem mezinárodní smlouvy.²²

Ústavní soud judikoval, že moderačním důvodem může být i podíl třetí osoby na zahájení řízení. V posuzování tohoto je však třeba přistupovat velmi pečlivě a obezřetně, neboť mohou být náklady nepřiznány osobě, jež jejich vznik nezavinila.²³ Pokud se žalovaný dopustil vůči žalobci nebo jeho rodině zavrženíhodného jednání, nemusí mu být náklady, ačkoliv byl ve sporu úspěšný, přisouzeny. V judikátu II. ÚS 2417/13 se stěžovatelka domáhala o náhradu nákladů na její výživu a peněžitý důchod proti vedlejšímu účastníkovi, který byl pravomocně odsouzen za vraždu jejího manžela. Ačkoliv byl návrh Ústavním soudem v ostatních výrocích odmítnut jako zjevně neopodstatněný, v případě náhrady nákladů v řízení posoudil, že bylo zasaženo do práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS²⁴

Nejmladším zmíněným judikátem je rozhodnutí sp. zn. I. 613/18. Zde bylo stanoveno, že skutečnost, že je účastník v době zahájení nezletilý, nezakládá důvod aplikace moderační. Nezletilý však nemůže doplácet za neshody rodičů, v důsledku nichž by měl náklady zaplatit.²⁵ Poněkud odlišným důvodem pro uplatnění § 150 OSŘ je neochota účastnit se soudem nařízeného prvního setkání s mediátorem dle § 100 odst. 2 OSŘ a oddalování splnění povinností.²⁶

Z uvedených příkladů můžeme vyvodit, že moderační právo je aplikováno ve výjimečných případech, tedy pouze po naplnění podmínky existence okolností zakládající důvod hodný zvláštního

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 28 Cdo 2281/2001

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2001, sp. zn. 28 Cdo 2124/2001

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. Cdo 560/2001

²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2000, sp. zn. Cdo 376/2000

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. IV ÚS 500/12

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. II. ÚS 2417/13

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 8. 2019, sp. zn. I. 613/18

²⁶ KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid, In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, § 142

zřetel, soud tuto možnost nemůže zneužívat. Dále jsou pro posouzení rozhodné individuální okolnosti.

1.4 Zneužití subjektivního procesního práva

Zneužití práva je použití normy v rozporu s účelem a dosažení zakázaného výsledku. Šikana je pak výkon práva za účelem poškození druhé strany.²⁷ Zásada zneužití práva je korektiv, který se snaží v individuálních případech omezit abstraktní formulování právních norem. Tím dochází k tomu, že navzdory obecnosti dané normy se vyloučí situace, kdy je normovaná ochrana nežádoucí a v rozporu se základními zásadami právního řádu.²⁸ Domnívám se, že je tato zásada v povědomí společnosti především díky § 8 NOZ jako zásada soukromoprávní. Není však nutné si jí v oblasti civilního práva vymoci, neboť je zákaz zneužití procesní úpravy stanoven přes padesát let v § 2 OSŘ. Judikatura Nejvyššího správního soudu,²⁹ a tento názor potvrzuje i Ústavní soud,³⁰ vychází z toho, že je obecným právním principem.

Ke zneužívání primárního účelu civilního řízení dochází např. ve chvíli, kdy určitý subjekt vykupuje drobné pohledávky, které v následném civilním řízení vymáhá pomocí formulářových žalob a jako hlavní příjem z tohoto procesu jsou nahrazené náklady za zastoupení advokátem. Jelikož agenda v případě drobných pohledávek většinou není skutkově složitá a principálně se opakující, není důvodné, aby byl pro tuto činnost najímán externí advokát. Podmínkami zneužití jsou: 1) existence jednání procesní strany, které je v rozporu s účelem procesního institutu nebo normy a to, 2) že procesní strana usiluje o dosažení určitého přínosu,³¹ případně zmaření řádného průběhu, a 3) neexistence přímého úmyslu druhé straně škodu způsobit.³² Zahájení řízení za účelem obohacení se na náhradě nákladů za zastupování advokátem je v kontextu vymezeného skutkového stavu nepochybně zneužití procesního práva, neboť došlo k naplnění podmínek a zároveň se jedná o jednání právně dovolené, avšak s výsledkem rozporující účel.³³ Dosažený přínos musí být soudem straně odepřen.

²⁷ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, 184 s.

²⁸ PULKRÁBEK, Zdeněk, In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1 – 117. Praha: Leges, 2013, s. 151 - 152

²⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 12. 2009, sp. zn. 8 Afs 56/2007

³⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 374/06

³¹ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 11 s.

³² LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, 192 s.

³³ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 11 s.

Konkrétní podoba sankce závisí na účelu institutu nebo normy, jež je porušována. V našem případě náklady spojené s právním zastoupením.³⁴

1.5 Ústavní rovina účelnosti právního zastoupení

Právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, garantované u nás v podobě čl. 36 odst. 1 LZPS je zárukou řádného průběhu procesu, ve kterém jsou též garantována procesní práva.³⁵ V tomto článku je obecně zakotveno právo na přístup k soudu. Právní pomoc poskytovaná účastníkům řízení je úzce provázána s právem na přístup k soudu, jakožto podmínky k naplnění garantovaného práva na spravedlivý proces. Pomoc dle vývoje judikatury náleží nejen laikovi, ale i člověku s právním vzděláním a to dle čl. 37 odst. 2 LZPS „v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení“.³⁶ Tedy každému náleží právo na právní pomoc, každé zastoupení účastníka je zastoupení účelné. Pokud bychom chtěli tvrdit to samé o účelnosti náhrady nákladů, dopustili bychom se rozporu s účelem a smyslem ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ.

Právo na právní pomoc náleží každému od počátku řízení. Jestliže si účastník obhájce nezvolí, ačkoliv jej mít musí, ustanoví mu jej soud. A navíc, pokud na obhajobu nemá finanční prostředky a vyžadují-li to zájmy spravedlnosti, je mu právo poskytováno bezplatně. Stát, jakožto garant ústavně zaručených práv a svobod, je uhrazením odměny advokáta realizuje.³⁷

Ani však toto ústavně garantované právo nesmí být zneužíváno. V praxi se setkáme s případy, kdy se strana domáhá náhrady nákladů v řízení spojených se zastoupením účastníka advokátem s odkazem na právo na právní pomoc a právo na spravedlivý proces. Ústavní soud se v této věci opakovaně vyjádřil,³⁸ že právo na právní pomoc a náhrada nákladů spojených se zastupováním jsou dvě odlišné věci, ačkoliv související, nejsou neodlučitelné. Možnost nechat se zastoupit advokátem jako projev práva na pomoc má uzákoněné odlišné podmínky vzniku, než právo na vznik nároku na náhradu řízení.³⁹ Každé zastoupení účastníka je zastoupení účelné. Toto však nemůžeme přenést i na posouzení samotných nákladů. Pokud bychom uvažovali, že práva jsou neodlučitelná, jak bychom

³⁴ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem...

³⁵ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecní správní právo. 4. aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 461 s.

³⁶ HURDÍK, Jan. *Náklady občanského soudního řízení a rovný přístup účastníků ke spravedlnosti*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 67 - 68

³⁷ KOPA, Martin. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základní práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2021

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS. 988/12, bod 26 a také usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 2284/12

³⁹ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 12 s.

posoudili situace, kdy dle ZŘS nárok na náhradu nákladů nikomu nevzniká?⁴⁰ Bylo by ex lege také odepřeno právo na právní pomoc? Můžeme říci, že stejně jako není neúspěšnému účastníkovi odepřeno právo na právní pomoc, pokud mu nebyly přiznány náklady řízení, není odepřeno právo na právní pomoc úspěšnému účastníkovi, kterému nebyla přiznána náhrada vzhledem k posouzení nákladů jako neúčelných k uplatňování a bránění práva. K závěru této úvahy můžeme dodat, že každé právo vzniká v odlišný časový okamžik řízení, svým vznikem závislý na odlišných předpokladech, a na základě odlišné právní úpravy. K úplnosti je třeba dodat, že pokud by soud naopak neúčelnost náhrady nákladů neposoudil v duchu výše uvedeného, právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS by tímto porušil.⁴¹

1.6 Účelnost z pohledu účastníků ve světle judikatury

Počátkem druhého tisíciletí v komentářové literatuře převládal názor, že jsou při profesionálním zastoupením advokátem náklady účelné vždy.⁴² A to i v případě, pokud se jedná o jednoduchou záležitost.⁴³ Za spíše učebnicový příklad neúčelného nákladu byla uváděna situace, kdy má zvolený advokát své působení mimo obvod soudu, u něž se řízení vede. V citovaných komentářích nenalezneme vysvětlení, jakým způsobem autor došel k závěru, že odměna za zastupování advokátem je nákladem, který je účelný vždy, avšak jednotlivé provedené úkony mohou být vyhodnoceny jako neúčelné. Domnívám se, že tento závěr autoři komentáře odvodili jazykovým výkladem z čl. 37 odst. 2 LZPS, kde se stanoví, že každý má právo na právní pomoc a čl. 2 odst. 2 a 3 LZPS, kde je uvedeno, že státní moc lze uplatňovat pouze způsobem, který zákon stanoví a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Dle uvedených článků má každý právo si svobodně vybrat zástupce – advokáta, k bránění svých práv a zároveň jelikož neexistuje předpis, který by tuto svobodnou volbu omezoval, neměla by být tato volba omezována různými výkladovými ustanoveními kritérii účelnosti. Z komentáře tedy vyplývá, že odměna za zastupování advokáta je účelná, jednotlivé úkony však mohou být vyhodnoceny jako nadbytečné. Tento názor v kontextu aktuální judikatury nemůže obstát. Dle mého pouze jazykový výklad hlediska účelnosti nepostačí, je třeba se na problematiku dívat perspektivou smyslu a účelu. Korektiv účelnosti slouží jako pojistka proti zneužití přiznávání odměny

⁴⁰ Dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, se jedná o všechna řízení ve věcech manželských a partnerských a ty, které je možné zahájit i bez návrhu. např. řízení o rozvod manželství

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II ÚS 736/12

⁴² JAVŮRKOVÁ, Naděžda, in: DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář, I. a II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 635 s., shodně PUTNA, Mojmir, In: DRÁPAL, Ljubomir, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II, 1.* vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, 979 s.

⁴³ SOUKUP, Ladislav, In: RUBEŠ, Josef, HANDL, Vlastimil, *Občanský soudní řád. Komentář. Díl I.* Praha Orbis, 1970, s. 526

právního zastoupení, jeho účelem je posoudit potřebnost zastoupení jako celku. Uvedený názor tedy pokládám za chybný, zjednodušený, bez porozumění účelu hlediska účelnosti a jeho vztahu k právu na právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 LZPS. Právo na právní pomoc je zárukou toho, že účastník může být zastoupen osobou, jež má právní vzdělání, je k činnosti kompetentní a toto právo mu nemůže být odepřeno. Možnost soudu zhodnotit, zda mu bude přiznán v případě úspěchu nárok na nahrazení nákladů tohoto zastoupení, není porušením práva na právní pomoc, ale naopak dle mého soudu projevem garance práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS. Možnost si zvolit právního zástupce tím totiž není porušena, odepřen je pouze nárok na finanční kompenzaci za vynaložené náklady.

Koncem roku 2011 posoudil Ústavní soud několik ústavních stížností týkajících se účelnosti náhrady nákladů jako zjevně neopodstatněné.⁴⁴ Jednou z prvních vlaštovek se stal náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12. Důležité je, že zde bylo poprvé judikováno Ústavním soudem, že náklady na právní zastoupení advokátem mohou být neúčelné. Vlivem dalších a dalších rozhodnutí interpretace hlediska účelnosti nákladů právního zastoupení advokátem začala nabírat v posledním desetiletí jiný význam. Jaký, bych ráda vymezila v následujících kapitolách.

Tyto budou rozděleny dle subjektů, které jsou účastníky řízení.

Prvním subjektem, kterému se budu věnovat, je podnikající subjekt, jež má jako hlavní předmět činnosti skupování pohledávek a jejich následné vymáhání. Též zmíním i subjekty, jež tuto činnost vykonávají jako činnost vedlejší. V těchto případech lze totiž spekulovat o případné neúčelnosti požadovaných nákladů za zastoupení advokátem z důvodu typovosti sporu, jednoduchosti a opakující se až administrativní činnosti. Rozhodla jsem se tento subjekt zařadit na první místo, abych se pro úplnost probírané problematiky věnovala krátce historii právní úpravy předpisů pro určování odměny advokáta, které s tímto také souvisí, jakož i vymezení pojmu přiměřenosti nákladu.

Další skupinou subjektů je stát, jeho organizační složky a statutární města. Tyto subjekty jsou od ostatních skupin odlišné v tom smyslu, že se jedná o subjekty práva veřejného, které disponují veřejnými prostředky a požívají výhod, jež jim veřejné právo přiznává. Mezi ty můžeme zařadit vrchnostenskou pravomoc rozhodovat o právech a povinnostech podřízených osob, s tím související znalost právních předpisů, povinnost disponovat s uzákoněnými nástroji a prostředky hospodárně, jakož i široké personální zázemí včetně osob s právním vzděláním. Předmětem posouzení

⁴⁴ Nezávazně se doté doby vyjádřil i v řadě jiných: usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2011, sp. zn. IV ÚS 3259/11, usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. III. ÚS 3303/11, shodně také usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. I. ÚS 3301/11

účelnosti je pak vymezení, kam až sahá schopnost těchto subjektů profesně obsáhnout danou specifickou oblast a problematiku řízení a v jakém případě již naopak předmět řízení vyžaduje právní zastoupení.

Další kapitola bude věnována judikatuře týkající se subjektu České televize, která má na poli své působnosti výsadní postavení. Ačkoliv je rada České televize volena Poslaneckou sněmovnou⁴⁵ a je povinna ji předkládat výroční zprávu, vykazuje prvky samostatnosti při plnění jí svěřených úkolů. Správní orgán České televize je absolutně nezávislý úřad Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Hlavním důvodem k zařazení do plejády mnou analyzovaných subjektů je skutečnost, že je provoz České televize z více než 90%⁴⁶ financován z fondu televizních poplatků, jež je tvořen majetkovým transferem od poplatníků. S tím souvisí i zvýšené nároky na hospodaření a v kombinaci se samostatností i zvýšená odpovědnost za nakládání s prostředky, vynaloženými například na náklady právního zastoupení advokátem.

Poslední skupinou subjektů, na kterou se budu soustředit, jsou osoby s právním vzděláním. I zde si položím otázku týkající se posouzení účelnosti – může být advokátovi, notáři, exekutorovi či soudci přiznána náhrada nákladů právního zastoupení? Neměla by se osoba, pokud na to má dostatečné vzdělání bránění svých práv pomoci sama? Může tato osoba vůbec využít zmiňovaného práva na pomoc? Jaká mohou být kritéria účelnosti v tomto případě?

Poslední kapitola bude věnována hodnocení účelnosti jednotlivých úkonů advokáta a jeho hotových výdajů.

⁴⁵ Zákon č. 483/1991 Sb., zákon České národní rady o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, § 4

⁴⁶ BŘINČIL, David, *Rozpočet České televize na rok 2022*, [online], prosinec 2021, [citováno 28. 2. 2022], dostupné z <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1862.pdf?v=1>

2 Subjekty podnikající v oblasti skupování a vymáhání pohledávek

2.1. Skupování a vymáhání pohledávek jako hlavní předmět činnosti

Ačkoliv problematika účelnosti nákladů vynaložených na právní zastoupení v bagatelních věcech prošla vývojem legislativním i judikaturním, domnívám se, že otázka zvýšení efektivity nástrojů k eliminaci vymahačských společností je stále aktuální. Myslím, že z množiny, které jsem vybrala k analýze, jsou případy z praxe týkající se těchto subjektů nejvíce medializované. Dohaduji se, že je to tak proto, že se téma týká široké skupiny dlužníků, jejich právních zástupců a zároveň vymahačských společností a s nimi spolupracujících advokátů. Druhým důvodem medializace je způsob nalézání řešení - jeho vývoj, ať už judikaturní či legislativní, který přiléval do ohně první, či druhé straně. Pokusím se ze široka uvést kontext samotného vývoje, který je pro pochopení a analýzu klíčový. Rozdělila jsem jej do tří etap.

První období je od 1. 1. 2001 – tedy účinnosti Paušální vyhlášky do okamžiku jejího zrušení Ústavním nálezem sp. zn. Pl. ÚS 25/12 dne 7. 5. 2013. Druhou etapou je období po zrušení Paušální vyhlášky do vydání novely vyhláškou č. 120/ 2014 Sb., účinnou od 1. 7. 2014. Třetí etapou je období po vydání zmiňované novely až po současnost.

2.1.1 1. etapa – Paušální vyhláška

Enormní navýšení počtu subjektů, které podnikají v oblasti vymáhání pohledávek, na počátku druhého tisíciletí, mělo dle mého úsudku příčinu ve vzniku situace, která se poskládala z několika skutečností a jež se snažila modernizovat oblast justice, avšak byla zneužita. Prvním důvodem bylo zavedení elektronického platebního rozkazu,⁴⁷ ve snaze urychlit soudní řízení při vyřizování pohledávek a elektronizovat justici.⁴⁸ Elektronický platební rozkaz má nižší soudní poplatek, než návrhy podané jiným způsobem,⁴⁹ a tento fakt se mohl stávat motivací pro jeho častější použití.⁵⁰ Účelem této snahy bylo ulevit soudům i věřitelům zavedením formulářových žalob a v důsledku toho i formulářových rozhodnutí, které jsou podávány ve stanoveném, ustáleném formátu. Dalším

⁴⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 123/2008 Sb., § 174a

⁴⁸ MACHALEC, Filip. *Elektronický platební rozkaz*. [online]. epravo.cz, 3.7. 2007 [citované 3. března 2022] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicky-platebni-rozkaz-48991.html>

⁴⁹ Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, příloha, položka 2

⁵⁰ S platností zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění zákona č. 123/2008 Sb., byla v příloze zákona, položka 1a, uvedena výše poplatku za návrh na vydání elektronického platebního rozkazu do částky 15 000 Kč - 300 Kč, u návrhu na vymožení vyšší částky než 15 000 Kč, procentuálně stanovený poplatek 2% z celkové částky.

důvodem byl zvyšující se počet nařízených exekucí,⁵¹ neochota dlužníků splácet svůj dluh a ekonomická neefektivita vymáhání drobných pohledávek pro velké věřitele, jak z hospodářských důvodů – nízká úspěšnost vymahatelnosti, délka řízení, tak z důvodů vydržování si administrativní agendy.⁵² Primárním předpisem, na který odkazoval OSŘ pro stanovení výše přiznaných nákladů řízení jakožto odměny za zastupování účastníka advokátem, se od 1. 1. 2001 stala tzv. Paušální vyhláška. Ta je také posledním dílkem do skládačky. V té byly paušální sazby výše odměny za zastupování rozděleny do dvou kategorií.

Pokud bylo předmětem řízení vymáhání peněžité částky, odvíjela se výše odměny advokáta od výše vymáhané částky. Odměna byla stanovena u nižších peněžních částek fixně, u vyšších byla kombinace fixní částky a procentuálního výpočtu. Při výpočtu se tedy nezohledňovalo, kolika soudních jednání se advokát účastnil, zda se ve věci písemně vyjádřil, tedy kolik skutečně učinil úkonů ve věci.

Druhým kritériem, dle kterého se odměna určila, byl vedle výše vymáhané peněžité částky druh projednávané věci např. pracovní spory, určení právního vztahu, řízení ve věcech osobnostních práv, náhrady škody či vypořádání SJM. Zde byly stanoveny fixní částky⁵³

Záměrem Ministerstva spravedlnosti bylo zkrácení délky řízení a zamezení uměle vytvářeným průtahům. Doposud se výše náhrady nákladů určovala dle počtu učiněných úkonů, tedy dle Advokátního tarifu platilo, čím více úkonů, tím vyšší odměna. Druhou výhodou v přijetí vyhlášky spatřovalo Ministerstvo spravedlnosti ve zjednodušení výpočtu nákladů.⁵⁴

Přijetím Paušální vyhlášky se doposud užívaný Advokátní tarif „posunul“ na druhou kolej. Na Paušální vyhlášku odkazoval § 151 odst. 2 OSŘ jako na předpis určující výši odměnu za zastupování advokátem. Advokátní tarif se použil pouze, pokud to odůvodňovaly okolnosti případu. Advokátní tarif byl subsidiárním předpisem a v drtivé většině se pro výpočet nákladů nepoužil.⁵⁵ Za individuální okolnosti případu byly Nejvyšším soudem vyhodnoceny např. úkony, které účastníkovi vznikly náhodou. Důvodem pro aplikaci Advokátního tarifu však dle Nejvyššího soudu nebyla jednoduchost,

⁵¹ Za rok 2010 bylo nařízeno více než 700 000 exekucí, za rok 2011 více než 930 000 exekucí, BÁČOVÁ Petra. *Statistiky exekucí za rok 2011*. [online]. ekcr.cz, 15. 3. 2012 [citované 4. března 2022], dostupné z : <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-verejnost/587-statistiky-exekuci-za-rok-2011-15-03-2012?w>

⁵² GRYGAROVÁ, Dana. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7, 40 s.

⁵³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanovuje výše paušální sazby odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátu za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ Důvodová zpráva k novele občanského soudního řádu č. 30/ 2000 Sb., k bodům 184 – 186.

⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. *Soudce*. 2013, č. 6, 14 s.

vedení sporu o nízkou částku, obdobnost žalovaných věcí.⁵⁶ S názorem Nejvyššího soudu nesouhlasím, je evidentní, že poměr vykonané práce - na řízení skutkově i právně jednoduchém, zahájeném formulářovou žalobou, typově podobném - a výši odměny stanovené dle Paušální vyhlášky je nespravedlivý. Stanovisko Nejvyššího soudu tak zavíralo dveře rozhodnutím, které by v těchto případech zahrnovaly použití Advokátního tarifu namísto Paušální vyhlášky.

V řízení, jehož předmětem bylo zaplacení peněžité částky, odpovídala výše odměny tři až pěti úkonům určených dle Advokátního tarifu (tedy standardní převzetí věci, sepis žaloby a ústní jednání). Výpočet odměny dle Paušální vyhlášky byl v tomto případě výhodnější. Nebylo tomu však u kategorie dle povahy řízení. Tyto řízení jsou právně složitější, rozsahem i povahou problematiky, navíc se řízení může vést i několik let. Fixní částka pro každý případ stejná, bez ohledu na jeho skutečnou složitost v tomto případě dle mého není spravedlivá.

Diametrální rozdíl výše částek bych chtěla uvést na příkladu. Předpokládejme, že advokát zastupuje klienta A ve sporu o zaplacení částky 100 000 Kč, spor skončil u druhého jednání, nebyla sjednána smluvní odměna, klient A spor vyhrál a byl mu přiznan nárok na náhradu nákladů. Neboť nebyla smluvní odměna sjednána ve smlouvě, použije se pro výpočet odměny za služby advokáta od klienta Advokátní tarif. Odměna dle Advokátního tarifu se odvíjí od počtu učiněných úkonů. Výsledná částka by byla $8\,640 + \text{DPH}$ – částka za 4 úkony (převzetí věci, sepis žaloby a 2x jednání před soudem), tedy $4 \times 1860 + 4 \times 300 + \text{DPH}$.

Pokud bychom stejný výpočet provedli dle Paušální vyhlášky, činí přiznané náklady právního zastoupení $22\,800 \text{ Kč} + 4 \times 300 \text{ Kč}$ režijní paušál + DPH.⁵⁷ Od přiznaných nákladů bychom odečetli odměnu dle Advokátního tarifu nebo smluvenou odměnu, kterou by obdržel advokát a zbyla by nám určitá částka.

A právě tato zbývající částka přilákala tzv. vymahačské společnosti, které začaly ve velkém skupovat drobné pohledávky od nemocnic, dopravních podniků a energetických společností, jejichž zákazníci nebyli ochotni dluh uhradit. Tyto pohledávky často postoupili za jejich nominální hodnotu, což bylo pro věřitele neplaticích pohledávek výhodné a překvapivé. Samotné vymáhání probíhalo tak, že dlužníkovi nebyla zaslána výzva k dobrovolné úhradě dluhu, naopak byl podán návrh na vydání platebního rozkazu (v převážném množství elektronického) a zahájeno soudní řízení. Pokud nebyl žalovaným podán odpor, spor byl v zásadě rychle ukončen, vydán exekuční titul a věřiteli – vymahačské společnosti i dle zásady úspěchu ve věci náležela náhrada nákladů v několikanásobné výši než samotná

⁵⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008

⁵⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. *Soudce*. 2013, č. 6, 14 s.

vymáhaná pohledávka. Náhrada nákladů za zastoupení advokáta musela být logicky rozdělena vymahačské společnosti a advokátovi dle dohody, jinak by se činnost inkasní společnosti nemohla vyplatit.⁵⁸

Vzhledem k absenci výzvy k dobrovolnému uhrazení dluhu se domnívám, že záměrem vymahačské společnosti nebylo řádně dosáhnout úhrady dluhu, ale snaha projít soudním řízením a vyzískat náhradu nákladů. Účelem byl zisk, založený na zneužití právních norem.

Jelikož se jednalo o bagatelní pohledávky, tedy pohledávky v částce nižší než 10 000 Kč,⁵⁹ nebylo možné se proti rozhodnutí obecných soudů odvolat⁶⁰ a výše prezentovaná problematika se dostala k Ústavnímu soudu.

První významné rozhodnutí Ústavního soudu je usnesení sp. zn. IV. ÚS 2777/11. Žalobkyně skupovala pohledávky městské hromadné dopravy v Ústí nad Labem. Základ jízdného bylo ve výši 15 Kč, 14 Kč, popř. 8 Kč a přírážka k jízdnému bez platného jízdního dokladu ve výši 1 000 Kč. V nalézacím řízení před okresním soudem pak stěžovatelka ve shodě s Paušální vyhláškou požadovala náhradu nákladů za právní zastoupení ve výši 7 920 Kč včetně DPH. Skutkově stejných žalob bylo stěžovatelkou podáno přes 16 000. Nalézací soud vycházel z toho, že věc je jednoduchá po stránce právní i skutkové. Uvedl, že nároky žalobkyně jsou uplatňovány návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu - tedy vzorovou žalobou, jejíž vyplnění je rutinní záležitostí a nevyžaduje odborné znalosti. Statutární orgán vymahačské společnosti byl personálně vybaven osobou s právnickým vzděláním.

Vzhledem k jednoduché skutkové a právní stránce žalobkyně mohla předpokládat úspěšnost sporu, a proto se okresní soud v Ústí nad Labem domnívá, že žádost o nárok náhradu nákladů je účelová a náklady vzhledem k výše uvedenému nejsou účelné.

Ústavní soud obecně vyslovil, že postup soudu není nepřiměřený či svévolný, pokud v rozhodnutí týkající se bagatelní věci dospěje z konkrétních skutečností k závěru, že náklady vynaložené žalobcem na právní zastoupení nejsou ve smyslu § 142 odst. 1 OSŘ potřebné k účelnému uplatňování a bránění práva. Dále stanovil, že důvody uvedené obecným soudem v odůvodnění byly v souladu s požadavky spravedlivého procesu, které lze vztáhnout i na rozhodování o nákladech řízení. Dále stanovil, že nedošlo k odepření a k porušení práva na soudní ochranu dle čl. 37 LZPS, ačkoliv

⁵⁸ MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 3, s. 62 - 63

⁵⁹ Částka 2 000 Kč byla nahrazena částkou 10 000 Kč dle § 202 odst. 1 zákona č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/ 2009 Sb.

⁶⁰ Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 202 odst. 2

byl přiznán pouze soudní poplatek.⁶¹ Ústavní stížnost byla odmítnuta jako neopodstatněná. Ústavní soud vyslovil, že ačkoliv není určena žádná pevná hranice peněžní částky, která by mohla být předmětem sporu řešeným Ústavním soudem, nemělo by docházet k přesouvání bagatelních věcí, proti kterým není ani odvolání přípustné, před Ústavní soud. K tomu může docházet v okamžiku, pokud dojde k extrémnímu pochybení ze strany obecného soudu.⁶² což se v tomto případě nestalo.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/2011 již Ústavní soud rozhodl v meritu věci. Skutkový stav věci byl velmi podobný předchozímu příkladu. Nálezací soud posoudil okolnosti případu tak, že vzhledem k délce, jednoduchosti případu a poskytovaných služeb advokátem je vhodnější, aby pro stanovení odměny advokáta nebyla použita Paušální vyhláška, nýbrž Advokátní tarif⁶³ na základě ustanovení § 151 odst. 2 OSŘ. Jak jsem již uvedla výše v příkladu, výše odměny byla rozdílná, a jelikož žalobkyně vymáhala pohledávky v řádech tisíců ročně, zisk by byl značně nižší. To se jí samozřejmě nelíbilo.

Ústavní soud formuloval charakteristické rysy řízení, které je specifické pro svou povahu, a v případě, že jsou rysy splněny, mohou obecné soudy snížit odměnu advokátů. Jedná se o 1) bagatelní spor, kdy proti rozsudku není přípustné odvolání, 2) žaloby se liší pouze v údajích o žalovaném a o žalované částce, 3) stranou smlouvy o pohledávce je spotřebitel, 4) spotřebitel je fakticky vyloučen při sjednávání si podmínek dané pohledávky – jedná se o smlouvu o přepravě, dodávce tepla a energií, o spotřebitelském úvěru, o běžném účtu, pojistné smlouvy, smlouvy o poskytování elektronických komunikací.⁶⁴

Ústavní soud dále vymezuje pojem formulářová žaloba: „Zpravidla se bude jednat o návrh mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován. Základ právní argumentace včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami. Z tohoto je nutné uzavřít, že sepsání formulářové žaloby představuje spíše administrativní úkon než provedení úkonu právní služby.“⁶⁵ Ústavní soud dále uvedl, že pokud by v řízení splňujícím uvedené 4 rysy obecný soud přistoupil k tomu, že by vyšší odměny za zastupování advokátem určil jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny, zdálo by se mu určení spravedlivé.

Jak si můžeme všimnout, uvedený náleží se zabývá přiměřeností nákladů, nikoliv účelností. Tyto dva pojmy nelze označit za synonyma. Ve chvíli, kdy je náklad vyhodnocen jako účelný, může dojít

⁶¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11

⁶² srov. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. III: ÚS 405/04

⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, bod 8 - 11

⁶⁴ Tamtéž, bod 27 - 31

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, bod 28

k posouzení, zda je jeho výše dostatečná či naopak nadhodnocená.⁶⁶ Jelikož obsah ústavní stížnosti brojil proti určení výše odměny dle Advokátního tarifu a výroku o snížení odměny, mohl se Ústavní soud pohybovat pouze v mezích „přiměřenosti nákladů“, pokud by chtěl překročit pomyslné meze a označit náklady za neúčelné, nesměly by být náklady obecným soudem přiznány.

Potenciál přinést jasnější vzhled měl další nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12, kde k nepřiznání náhrady nákladů obecným soudem došlo.

Ústavní stížnost napadající rozsudek okresního soudu v Ostravě, ve kterém soud stěžovatelce přiznal v duchu usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2777/11 a nálezu IV. ÚS 2855/10⁶⁷ pouze soudní poplatek ve výši 300 Kč a náklady právního zastoupení označil za neúčelné. Ústavní soud uvedl, že náklady účelně vynaložené lze považovat za ty, „které musela procesní strana nezbytně vynaložit, aby mohla řádně hájit porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu. Náklady spojené se zastoupením advokátem touto vymezení budou zpravidla odpovídat. Pravidlu však nelze přisuzovat absolutní, bezvýjimečnou povahu.“⁶⁸ Za případ, kdy náhradu nákladů nelze přiznat, označil zneužití práva na zastupování advokátem, tedy rozpor s účelem procesní normy. Dále uvedl, že situace, kdy se stěžovatelka nechala zastoupit advokátem, nikoliv proto, aby jí byla poskytnuta právní pomoc, nýbrž za účelem získání bezdůvodného zisku je přesným příkladem zneužití, a tedy se nejedná o účelné uplatňování a bránění práva.

Výše uvedené dle Ústavního soudu dokládá i skutečnost, že v návrhu na vydání elektronického rozkazu nebylo blíže uvedeno, kterého dne nebo hodiny měl žalovaný bez platného dokladu cestovat, jakým spojem atd. Jednalo se tedy o návrh typový, sloužící bez sebemenší námahy k maximalizaci zisku.⁶⁹ Ústavní soud upřesnil jeden z charakteristických rysů uvedených v nálezu sp. zn. IV. 3923/11. Složitější uvedená právní argumentace formulářové žaloby nemá při posuzování větší váhu.

Zároveň se Ústavní soud vyjádřil, v reakci na výtku stěžovatelky, že porušování povinnosti splatit dluh by se povinným nemělo vyplácet nehradit a dlužníci by měli v bagatelních věcech pocítit určité následky svého chování, zároveň se domnívá, že tato „sankce“ přichází v podobě přírážky za nezaplacené jízdné. Neměla by se však „transformovat“ do povinnosti uhradit náklady právního zastoupení, které jsou ve srovnání s přírážkou několikanásobné. Jinak by zde opět docházelo k rozporu s účelem § 142 odst. 1 OSŘ. V závěru nálezu Ústavní soud zdůrazňuje, že kritéria pro individuální

⁶⁶ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, 649 s.

⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2011, sp. zn. IV. 2855/10

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, bod 23

⁶⁹ Tamtéž, bod 24 - 32

posouzení výše přiznaných nákladů leží v rukou obecných soudů, které rozhodují v souladu se zákonem, avšak mají též v rukou posun soudní praxe.

Souhlasím s názorem Jana Tichého, že nález sp. zn. 3923/11 není s nálezem I. ÚS 988/ 12 v rozporu, nýbrž na sebe plynule a logicky navazují v kontextu vývoje situace. „Starší“ nález je obecnější, zabývá se spíše vymezením sporů zahájených formulářovou žalobou a přiměřeností náhrady za odměnu advokáta, kdežto mladší je speciální a týká se množiny případů, kdy dochází ke zneužití procesního práva v souvislosti ze strany určité skupiny věřitelů týkající se účelnosti nákladů vynaložených na zastoupení advokátem. Zveřejněním mladšího nálezu tak došlo k doplnění a upřesnění.⁷⁰

Ve snaze odejmout vymahačským společnostem motivaci vést spory, založených na získávání obohacení, zrušil Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. 25/12 Paušální vyhlášku s odůvodněním, že „Paušální vyhláška stanoví paušální sazby výše odměny, čímž neumožňuje rozlišit složitost věci, časovou náročnost, počet provedených úkonů právní služby, stejně tak jako způsob, jakým řízení před soudem skončilo (elektronický platební rozkaz, rozsudek pro uznání, rozsudek pro zmeškání). Paušalizace tedy zcela pomíjí věcnou a časovou náročnost sporu či účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku.“⁷¹ Zrušením Paušální vyhlášky se způsob výpočtu náhrady nákladů opět řídil Advokátním tarifem.⁷² To mělo kladný projev u bagatelních sporů do 10.000,- Kč. Na příkladu sporu o zaplacení částky 5.000 Kč s příslušenstvím, kdy věc skončila ve zkráceném řízení pravomocným platebním rozkazem, opět přikládám srovnání.⁷³

	Vyhláška č. 484/2000 Sb.	Vyhláška č. 177/1996 Sb.
Soudní poplatek	1.000,- Kč	1.000,- Kč
Odměna	4.800,- Kč	2.000,- Kč
Režijní paušál	600,- Kč	600,- Kč
DPH	1.134,- Kč	546,- Kč
celkem	7.534,- Kč	4.146,- Kč

⁷⁰ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva ...s. 654 -655

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, bod 93

⁷² Stanovisko sekce pro advokátní tarif ČAK (ad zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.) [online]. [citováno 19. 3. 2022]. Dostupné z <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11296>

⁷³ JIRSA, Jaromír, Ke zrušení tzv. „přisudkové“ vyhlášky, ATLAS consulting spol s.r.o. [program] Codexis Academia, citováno [19. 3. 2022], vydání 13. 5. 2013, dostupné na <https://app.codexis.cz/doc/LT/72458>

Nabízí se namítnout, že v Advokátním tarifu výše odměny za úkon též nemusí odpovídat časové náročnosti. Někdy úkon spočívá v sepisu několikastránkového odvolání, jindy v sepisu jednoduchého podání. Přesto se domnívám, že stanovení odměny dle úkonů více zohledňuje množství práce, kterou advokát odvedl. Existuje zde samozřejmě riziko, že bude docházet k umělému protahování, provádění „zbytečných úkonů“. I toto by se dalo označit za formu zneužívání institutu. Přesto se mi zdá stanovení odměny dle počtu úkonů, nikoliv paušálně, spravedlivější. Navíc může soud za neúčelný vyhodnotit i jednotlivý úkon. Tato cesta se mi zdá schůdnější, než paušálně stanovit fixní částku, která svou výší neodpovídá reálné. Co se týče zrušení Paušální vyhlášky Ústavním soudem, ideální by dle mého byla varianta, kdy by k řešení situace došlo ze strany zákonodárce, nikoliv z impulsu Ústavního soudu. Rozumím tomu, že reagoval na vývoj, který se dle něho neubíral správným směrem a využil kompetencí, nástrojů mu náležejících. Domnívám se, že zásah ze strany Ústavního soudu měl být zdrženlivější. Zrušením Paušální vyhlášky došlo k návratu do roku 2001, tedy do období před její platností, neexistoval nový předpis, který by byl „připraven“ vyhlášku nahradit. Ze dne na den tak došlo k situaci, kdy § 151 odst. 1 OSŘ odkazoval na předpis, který neexistoval. Čemu se Ministerstvo spravedlnosti chtělo vyvarovat přijetím Paušální vyhlášky – tedy zamezením průtahům, opět nastalo bez nějakého vývoje. Pokud by východisko nabídl zákonodárce, mohlo by dojít k promyšlenému, komplexnějšímu legislativnímu řešení. Zrušením dle mého soudu došlo pouze k lepení záplaty, které záviselo opět na judikатурním vývoji spočívajícím v povinnosti obecných soudů zahrnovat názory Ústavního soudu do vlastních rozhodnutí, což bývá běh na delší trať.

Na závěr první etapy bych chtěla uvést, že od 1. 1. 2013 byla změněna celková koncepce přípustnosti dovolání. Roli sjednotitele judikatury již od této chvíle ve věcech bagatelních mohl převzít i Nejvyšší soud. V § 237 OSŘ bylo stanoveno, že dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, tedy o rozhodnutí ve věci samé, ale i procesního charakteru. Pokud se účastník chtěl domáhat přezkumu výroku o nákladech řízení, peněžité plnění převyšovalo částku 50 000 Kč a splňovalo zároveň podmínku „věci dosud neřešené.“⁷⁴

Dalším institutem, který se snažil snížit možnou agresivitu vymáhání pohledávek a neúčelné navyšování náhrady nákladů,⁷⁵ byl institut předžalobní výzvy upravený v § 142a OSŘ, přijat v rámci odlišné – tzv. velké exekuční novely, avšak účinné taktéž od 1. 1. 2013. V ustanovení je uvedeno, že věřitel je povinen zaslat povinnému k plnění výzvu, kde označí dluh i bližší skutečnosti plnění. Výzvu je věřitel povinen zaslat nejméně 7 dní před zahájením řízení. Pokud tak učiní, náleží mu v případě

⁷⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., § 237 - § 238

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 4047/14

úspěchu náhrada nákladů.⁷⁶ Předžalobní výzva by měla být zárukou pro dlužníka, který by dluh zaplatil dobrovolně, avšak z různých důvodů dluh nestačil uhradit, že věřitel ne zahájí soudní řízení bezodkladně po zaslání upomínky.

2.1.2 2. etapa - § 14b AT

Přijetí novely Advokátního tarifu a ustanovení § 14b AT je reakcí na nález sp. zn. Pl. ÚS 25/12 a snaha naplnit očekávání Ústavního soudu v podobě nahrazení Paušální vyhlášky, najít spravedlivé stanovení odměny za zastupování a zároveň nevytvářet příležitost pro umělé prodlužování sporů. S účinností od 1. 4. 2014 došlo k vložení nového ustanovení do části páté Advokátního tarifu. V ustanovení byly určeny tarifní sazby aplikující se na řízení, které:

- je zahájené na „ustáleném vzoru“
- žaloba je uplatněná opakovaně týměž žalobcem ve skutkově právně i obdobných věcech
- jeho hodnota nepřesahuje 50 000 Kč, náhrada nákladů řízení byla přiznána žalobci⁷⁷

Tarifní sazby za konkrétní úkon právní služby byly odstupňovány dle výše peněžité částky a to:

1. do částky 10 000 Kč	200 Kč
2. přes 10 000 Kč do 30 000 Kč	300 Kč
3. přes 30 000 Kč do 50 000 Kč	500 Kč

K výkladu slovního spojení „na ustáleném vzoru“ došlo např. v usnesení čj. 93 Co 681/2014 - 11. Městský soud v Praze uvedl, že obdobnost žalob dle § 14b AT je třeba vykládat stejně jako u již formulářové žaloby. A stejně jako u těchto, i zde je považován sepis, pro tzv. „minimální míru“ odlišnosti, za administrativní úkon. To je důvod, proč je odměna za úkon snížena. Za minimální míru můžeme chápat např. pouhé uvedení jiné osoby, jež uzavřela smlouvu o úvěru, jiný den uzavření smlouvy, odlišná částka či jiné termíny splatnosti úvěru.⁷⁸ Oproti tomu, pokud návrh na vydání elektronického platebního rozkazu podává fyzická osoba, jež není podnikatelem za účelem vymožení náhrady škody za zpoždění letu vůči letecké společnosti, není zde splněna podmínka opakovanosti a § 14b AT nemůže být pro neplnění podmínek použit.⁷⁹ Ačkoliv nedošlo k vytvoření nové právní úpravy, ale „pouze“ k přijetí nového ustanovení, považuji tento krok za přínosný.

⁷⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 396/2012 Sb., § 142a Sb.

⁷⁷ Vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění vyhlášky č. 120/2014

⁷⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 1. 2015, čj. 93 Co 681/2014-11

⁷⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 3. 2015, čj. 19 Co 58/2015-20

Domnívám se, že ustanovení upravující výši odměny diskutovaných specifických žalob pokračuje ve snaze nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 zajistit přiměřenost nákladů a řešit problematiku náhrady nákladů. Myslím, že vymezení kritérií uvedených v § 14b odst. 1 AT vlastně kopíruje charakteristické rysy řízení vymezených taktéž ve jmenovaném nálezu. Ačkoliv tato novela dopadá pouze na řízení, která jsou zahájena formulářovou žalobou, kterou však podává subjekt, jehož hlavním předmětem podnikání není vymáhání pohledávek, považuji za důležité ji v historickém vývoji zmínit.

Přijetí novely Advokátního tarifu tedy mělo pozitivní vliv jak na samotné bagatelní spory, ale taktéž se snažilo řešit situaci po zrušení Paušální vyhlášky, kdy došlo k návratu k Advokátnímu tarifu, neboť na pomyslném právním poli nebylo jiného právního předpisu. Účelem této úpravy bylo snížit náklady za právní zastupování ve specifických sporech, snížit možný zisk. Pokud však je proti elektronickému platebnímu rozkazu podán odpor a dle § 174 OSŘ vedeno klasické nalézací řízení, posuzuje se sazba pro každý úkon ustanovení dle ustanovení § 7 AT, kde sazby zůstaly v původní podobě.⁸⁰ Novelou došlo také ke snížení výše⁸¹ paušální částky (z 300 Kč na 100 Kč v případě prvního úkonu) za náhradu výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné s ohledem na argumentaci Ústavního soudu, že částka neodpovídá současné situaci a technologickému vývoji.⁸²

2.1.3 3. etapa

Ani přijetí Advokátního tarifu a vydání výše zmíněných rozhodnutí Ústavního soudu nezabránilo tomu, aby nadále docházelo k rozhodování nižších soudů ohledně zneužívání právního zastoupení nesprávně a nesjednoceně⁸³. Např. výrok o náhradě nákladů řízení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 44 C 213/2014-106 ze dne 26. 11. 2016 Ústavní soud zrušil, doporučil soudu rozhodnutí dostatečněji odůvodnit v duchu ustálené judikatury Zrušeno bylo i rozhodnutí Městského soudu v Praze č. j. 64 Co 337/2014-51 ze dne 23. 9. 2014 nálezem Ústavního soudu I. ÚS 3916/14 ze dne 12. 4. 2016 nebo výrok II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 13. 1. 2014 č. j. 39 C 296/2013-37 nálezem sp. zn. II. ÚS 1333/14 ze dne 18. 2. 2015 atd.⁸⁴

⁸⁰ ŠULÁKOVÁ, Martina. *Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu*, [online]. bulletin-advokacie.cz, 15. 5. 2015 [citované 11. března 2022], dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-ve-svetle-aktualni-judikatury-ustavniho-soudu>

⁸¹ Vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění vyhlášky č. 120/2014, § 14b odst. 5, písm. a)

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. 39/13

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. IV. 193/17, nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. I. ÚS 585/17

⁸⁴ Krom již zmiňovaného rozhodnutí ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 a rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 29. března 3923/11, rozhodnutí ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3916/14, rozhodnutí ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1333/14

Stejný osud mělo i rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4 týkající se lokality „Zeleného údolí“. Společnost GV Reality, s.r.o. vedla velké množství sporů proti vlastníkům a spoluvlastníkům bytových jednotek, postavených na pozemcích lokality „Zeleného údolí“, jež vlastnila tato společnost. Ta se po vlastnicích jednotek domáhala vydání bezdůvodného obohacení, které mělo vzniknout užíváním bez právního důvodu. Ústavní soud se především vyjadřoval k situaci, zda právnická osoba ztrácí právo na náhradu nákladů zastoupení, pokud je konečným vlastníkem, společníkem nebo pouze statutárním orgánem advokát? Obecně můžeme říci, že neztrácí. V této kauze byl advokát zastupující GV Reality nejprve jejím společníkem, poté podíl převedl na společnost, ve které byl statutárním orgánem. Tedy můžeme vyvozovat blízký vztah společnosti a právního zástupce. Soud proto posuzoval, zda je předmět činnosti společnosti podnikání v oblasti realit nebo je její hlavní náplní práce zasílání předžalobních výzev, podávání formulářových žalob a vedení velkého množství sporů ve snaze získat náklady řízení za vymáhání nároku bezdůvodného obohacení za užívání cílově odkoupených pozemků.⁸⁵ Soud došel k závěru, že s ohledem na množství sporů, které společnost vedla, zahájených na ustáleném vzoru a především k povaze administrativní činnosti, se stalo vymáhání pohledávek „prací na plný úvazek“. Tuto by měl zastat pracovní aparát „právního zastoupení“, neboť se nejedná o pouhou činnost jedné osoby, ale i advokátní kancelář tvoří celý tým advokátů, advokátních koncipientů, asistentů a praktikantů. Toto pracovní zázemí však bylo nahrazeno danou společností, a proto se Ústavní soud domnívá, že došlo ke zjevnému zneužití práva na zastoupení advokátem.⁸⁶

2. 2. Podnikatelé, které nemají jako hlavní předmět činnosti skupování pohledávek

Subjekty, které nemají jako hlavní předmět činnosti skupování pohledávek jsou např. dopravní podniky, banky, nemocnice, pojišťovny, které vymáhají dílčí pohledávky po svých dlužnících. Oproti předchozím subjektům se odlišují tím, že vymáhané pohledávky od nikoho nepostoupili, nýbrž se jedná o závazkové vztahy vyplývající z její činnosti – např. jízdenky, úvěrové smlouvy. Společného s nimi naopak mají to, že se převážně jedná o skutkově a právně jednoduché věci, řízení se taktéž zahajují na ustáleném vzoru a jejich vytváření je spíše administrativním úkonem než klasickým podáním civilní žaloby se všemi jejími náležitostmi. Subjekty mají široké personální i materiální možnosti. Existují

⁸⁵ V období rozhodování, tedy k roku 2018 čítalo „Zelené údolí“ bytové domy s cca 1 500 odlišnými vlastníky bytových jednotek

⁸⁶ nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. I. ÚS 585/17, bod 1 -10, 22, srov. nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018 sp. zn. IV. ÚS 193/17, bod 27- 28

proto při posuzování účelnosti určité nuance kopírující vzájemné odlišnosti nebo se oběma subjektům tzv. měří stejným metrem?

K posouzení účelnosti náhrady nákladů právního zastoupení došlo v řízení, kdy se Plzeňský dopravní městský podnik a.s. domáhal zaplacení částky 1 600 Kč s příslušenstvím a náklady řízení ve výši 18 303 Kč, navýšené o náklady zmatečného řízení. Ústavní soud zdůrazňoval, že tyto subjekty mají specifické postavení, neboť se nejedná o podnikatele zaměřené na skupování pohledávek, a ani o orgány veřejné moci, kde lze personální a materiální vybavení k obraně předpokládat. Zneužití práva na zastupování advokátem nebylo v tomto případě vyhodnoceno. Ačkoliv bylo řízení zahájeno elektronickým rozkazem, průběh vyžadoval další právní úkony, jakožto vyjádření k odporu, vyjádření k žalobě pro zmatečnost. A i když se podnik setkává s touto agendou opakovaně a je to předmětem jeho činnosti, odepření práva na právní zastoupení ve smyslu čl. 37 odst. 2 LZPS by znamenalo zásah do základních práv. Dle Ústavního soudu si měl stěžovatel (žalovaný) pečlivěji rozmyslet, zda pokračovat ve vedení sporu s ohledem na narůstající náklady u obou stran.⁸⁷

Závěrem lze říci, že ačkoliv stěžejní judikáty v této problematice byly vydány již před jedním desetiletím, k úplnému sjednocení stále nedochází⁸⁸. Obecné soudy v odůvodnění nevěnují nákladům řízení dostatečnou pozornost nebo dokonce tuto pozornost stále upínají na zastaralé judikáty. Ačkoliv zákonodárce na rozmach vymáhání pohledávek legislativně reagoval, k úplnému vyřešení nedošlo.

Domnívám se, že po přijetí novely Advokátního tarifu č. 120/2014 Sb., došlo k posunu správným směrem. Díky tomu se snížila odměna v řízeních zahájených formulářovou žalobou, kterou podal subjekt, který nemá podnikání jako hlavní předmět své činnosti. Částka 200,- Kč za úkon v bagatelních věcech se mi vzhledem k povaze a složitosti řízení zdá odpovídající. Zároveň vzhledem ke zvláštnímu postavení tohoto subjektu si nemyslím, že by případnému advokátovi subjektu měla být být nízká odměna odepřena. Pokud by řízení bylo zahájeno standardním způsobem, byla by výše odměny právního zastoupení přiměřeně snížena s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11. Obě varianty (tedy skutečnost, že náhrada nákladů není vyhodnocena jako neúčelná) korespondují s faktem, že pro subjekty není primární zdroj příjmů zisk z vysouzených nákladů. Souhlasím s tím, že by v případě vymahačských společností náhrada nákladů neměla posouzena jako účelná. Souhlasím s tím, že by se dluh neměl vyplácet, dlužník by měl závazek splnit, ale nesmí být nepřiměřeně sankcionován. Domnívám se, že absolvování civilního řízení a v případě prohry povinnost úhrady soudního poplatku, hotových výdajů účastníků, ušlého výtěžku účastníků a

⁸⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2015, sp. zn. III. ÚS 1859/15

případná hrozba exekuce jsou dostatečným „trestem“. Naopak absence „trestu“ pro inkasní společnosti je naštěstí řešena posouzením nákladů jako neúčelných.

3 Stát, organizační složky státu a statutární města

Mezi subjekty veřejné správy řadíme stát a subjekty odlišné od státu. Subjekty odlišné od státu jsou např. veřejnoprávní korporace – obce, kraje, dále veřejné ústavy, státní fondy, veřejné výzkumné instituce atd.

Od subjektů odlišujeme vykonavatele veřejné správy, tedy organizační složky, které jménem státu jednají. Těmi jsou vykonavatelé přímí - např. vláda, ministerstva, jiné ústřední úřady, regionální správní úřady; a vykonavatelé nepřímí - např. orgány obcí a krajů, tedy krajské a obecní úřady, komise a zvláštní orgány, právnické a fyzické osoby soukromého práva. Subjekty jsou nositeli veřejných práv, povinností a odpovědnosti, vykonavatelé fakticky jednají.⁸⁹

Stát a organizační složky oproti subjektům soukromého práva disponuje personálním nebo finančním zázemím. Tyto jsou financovány ze státního rozpočtu, kdy mezi jeho příjmy z velké části patří daně z příjmů fyzických či právnických osob.⁹⁰ Tento fakt zavazuje stát a organizační složky jednat hospodárně.

Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že účelnost zastoupení státu advokátem je třeba vykládat restriktivně. Přiznání účelnosti zastoupení je tedy spíše výjimkou, avšak i v této chvíli se musí zohlednit konkrétní okolnosti, předmět sporu, obtížnost, to, zda předmět sporu spadá do běžné agendy nebo se jedná o specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou věc či věc s mezinárodním prvkem.⁹¹ Ústavní soud se domnívá, že tam, kde je možnost využít vlastní síly, není nutné výkon práv a povinností přenášet na složky soukromé – advokáta. Pokud však bude posouzenou právní zastoupení vzhledem k povaze a předmětu sporu za adekvátní, je povinností soudu úhradu nákladů řádně odůvodnit.⁹² Pokud by totiž obecný soud řádně rozhodnutí neodůvodnil, jednalo by se o zásah do práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 LZPS.⁹³ Co se týče subjektů mimo stát, tak se Ústavní soud vyjádřil též k fakultní nemocnici,⁹⁴ Pozemkovému fondu⁹⁵ či Národnímu památkovému ústavu.⁹⁶

⁸⁹SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecní správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 252 - 254

⁹¹PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 11 s.

⁹²Nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 1172/12

⁹³Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 3202/17

⁹⁴Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11

⁹⁵Nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 1172/12

⁹⁶Nález Ústavního soudu ze dne . 1. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 3855/14

Z ustálené rozhodovací praxe soudů vyvstává víceméně jednoznačný postoj ve vztahu k náhradě nákladů právního zastoupení statutárního města, které využilo služby advokáta. Nález Ústavního soudu sp. zn. III. PS 2984/09 uvádí: „Z ustanovení § 38 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, plyne obci přímá odpovědnost pečovat o zachování a rozvoj svého majetku a chránit jej před neoprávněnými zásahy. Péče o majetek a výkon vlastnického práva k němu není ponechán obci na volné úvaze, jako je tomu u jiných vlastníků. Kvalifikovaná starost o majetek obce je naplněním jednoho z veřejných zájmů, k jehož zabezpečení si obec musí vytvořit materiální a personální předpoklady, a to v rozsahu a kvalitě, která je přímo úměrná množství (hodnotě) a charakteru (svěřeného) majetku. U statutárních měst lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy bez toho, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem účelně vynaloženými.“⁹⁷

Z podobného závěru vychází i nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2434/19, který dodává, že statutární města jako velké veřejnoprávní korporace disponují právním oddělením, které je schopno zaštitit kvalifikované zastoupení před soudem, neboť disponuje zaměstnanci s právním vzděláním, u kterých by se dala očekávat znalost aktuální relevantní judikatury v oblasti, které se věnují. Mezi prvními kroky oddělení by tedy mělo být zodpovězení otázky, zda daná problematika spadá do kýžené agendy.⁹⁸ Samozřejmě tím vstupuje do rizika, že budou po zvolení advokáta jeho náklady Ústavním soudem posouzeny jako neúčelné.

Ústavní soud stanovil 4 oblasti skutečností, které jsou pro výsledné určení rozhodující:

1. organizační složení právního oddělení: Jaký je počet zaměstnanců daného oddělení? Je oddělení vnitřně členěno dle specializací? Jaké to jsou? Kolik právních sporů právní oddělení vede? Jak je uvedená pracovní náplň zaměstnanců v pracovních smlouvách?

2. Je předmět sporu složitý skutkově a právně? Je mediálně známý, politického charakteru? Je unikátní, je třeba zvláštních znalostí a dovedností? Je přítomný mezinárodní prvek?

3. Jaká je úroveň právní pomoci protistrany? Jaké kvality dosahuje? Je vůbec zastoupen?⁹⁹

Z rozhodnutí obecného soudu by pak mělo být jasné, v čem spočívá unikátnost, složitost, jaké mělo právní oddělení složení atd., přičemž statutární město musí být schopné osvědčit, pokud došlo k naplnění domněnky nebo ji vyvrátit.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09, bod 20 - 21

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2434/19, bod 18 - 19

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2434/19, bod 16

Při posuzování je třeba zohledňovat vždy kombinaci více prvků. Ve věci sp. zn. IV. ÚS 2434/19 stěžovatel uzavřel nájemní smlouvu s hlavním městem Prahou k části pozemku na Václavském náměstí. Zde provozoval prodejní stánek s občerstvením. V důsledku prodlení s vyklizením mu byla obecným soudem nařízena pokuta za nedodržení smluvních podmínek ve výši 890 000 Kč a dále bylo stěžovateli uloženo zaplatit na náhradě nákladů žalobci za soudní poplatek 90 000 Kč. Odvolací soud – Městský soud v Praze částku změnil na 290 640 Kč. Ústavní soud uvedl, že hlavní město Praha je nejen statutárním městem, nýbrž městem hlavním, navíc krajem, a proto disponuje největším počtem odborníků.¹⁰⁰ Dále Ústavní soud uvádí, že by do znalosti pracovníků měla spadat i znalost procesního práva. Účast u soudního řízení spadá do pracovní náplně podnikového právníka. Pokud bychom se zaměřili na délku a složitost řízení – řízení bylo zahájeno v roce 2013, došlo k rozhodování o věcné nepříslušnosti, proběhlo nalézací řízení v prvním a druhém stupni, dovolací řízení bylo úspěšné pro žalobce. Ústavní soud se ztotožňuje s rozhodnutím Nejvyššího soudu,¹⁰¹ který uvádí, že tento proces nelze označit za obtížný či náročný z hlediska délky řízení, ani rozsahu spisového materiálu. Při hledání odpovědi na otázku složitosti sporu a jeho unikátnosti Ústavní soud došel k závěru, že vymáhání smluvní pokuty plynoucí z nájemní smlouvy je běžnou záležitostí, u Ústavního soudu se již objevily typové shodné kauzy, kde rovněž nebyla částka příznána.¹⁰² Využití služeb advokáta a nechat se zastoupit v uvedeném případě je porušením povinnosti využívat spravovaný majetek účelně a hospodárně.¹⁰³

Další velmi zajímavý spor byl mezi akciovou společností BAU-INVEST PROJECT a hlavním městem Prahou. Společnost na základě územního plánu č. Ú-094/2011 podnikala kroky vedoucí k realizaci investice a výstavbě bytového komplexu v Holešovicích. Vlivem několika okolností došlo ke zrušení verze územního plánu, dle které se mělo postupovat a plánovaný projekt byl překažen. V rozhodnutí Městského soudu v Praze z roku 2013 bylo konstatováno, že se stal vinou orgánů státní správy. Společnost podala žalobu, ve které se domáhala náhrady škody ve výši 592 991 880 Kč z titulu nezákonného rozhodnutí a nesprávného úředního postupu správního orgánu. Ta byla zamítnuta. V odvolání byla žalobkyni stanovena povinnost nahradit náklady řízení ve výši 2 045 868 Kč. Ačkoliv by se mohlo zdát, že je pro vysoké náklady dosahující několika milionů řízení specifické, Ústavní soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Dále připustil, že případ

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2434/19, bod 1- 10

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. Č. j. 33 Cdo 2868/2017 - 231

¹⁰² Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 4224/18, usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2019 sp. zn. IV. ÚS 1439/19, usnesení ze dne 10. 10. 2019, sp. zn. III.ÚS 1865/19

¹⁰³ Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, § 35

kombinuje obor stavebnictví, projektování a právní. I toto je však v dispozici aparátu hlavního města a efektivní koordinací mohla hájit případ i bez vyžití soukromých služeb. Ačkoliv náhrada škody způsobená nezákonným rozhodnutím¹⁰⁴ není zařazována mezi běžnou agendu, dle Ústavního soudu se jedná o věc, kterou by zaměstnanec vykonávající práci v právním odboru měl obsáhnout a zvládnout.¹⁰⁵

Za neúčelné náklady právního zastoupení statutárního města označil Ústavní soud dále např. pokud se řízení týkalo standardních pracovněprávních sporů¹⁰⁶ nebo ve věci o vyplacení náhrady za ztížení lesního hospodaření¹⁰⁷. V obou citovaných případech Ústavní soud Nejvyššímu soudu vytýká, že náhradu nákladů u dovolacího soudu dostatečně neodůvodnil. I když došlo k odmítnutí nároku stěžovateli a přiznával náhradu nákladů řízení statutárnímu městu, tedy povinnost stěžovateli nahradit náklady řízení dle zásady úspěchu, nezohledňoval prvek účelnosti a ustálenou judikaturu Ústavního soudu. Ačkoliv dle § 243f OSŘ nemá soud v případě, že Nejvyšší soud řízení zastaví nebo je žaloba odmítnuta, povinnost náklady řízení odůvodňovat, pokud je vedlejším účastníkem statutární město či stát, je situace pro specifickou povahu subjektu odlišná a musí se v odůvodnění dostatečně vyjádřit.

Ráda bych jako poslední uvedla příklad, kdy se zastupování statutárního městajevilo Ústavnímu soudu jako účelné.

Stěžovatelka se žalobou domáhala zaplacení částky 855 000 Kč včetně příslušenství po Statutárním městě Olomouc. Tato částka měla sloužit jako satisfakce za to, že město mělo pozemek ve výlučném vlastnictví stěžovatelky údajně využívat k provozování Letiště Olomouc. V řízení v prvním stupni se stěžovatelce nepodařilo prokázat zásah do vlastnického práva. Odvolací soud potvrdil rozsudek prvního stupně a přiznal náklady řízení městu Olomouc. Nejvyšší soud pak rozsudek odvolacího soudu zrušil a vrátil věc prvnímu stupni. Okresní soud žalobu zamítl a nepřiznal nikomu náklady řízení, odvolací soud výrok I potvrdil a ve výroku II přiznal náklady řízení ve výši 155 654 Kč, ve výroku III stěžovatelce uložil povinnost zaplatit náklady odvolacího řízení ve výši 27 298 Kč. Dovolací soud dovolání odmítl a uložil ji zaplatit městu Olomouc náhradu dovolacího řízení ve výši 14 568 Kč. Ústavní soud se vyjádřil, že daný spor je právně složitý, délka řízení není standardní, věc unikátní a nespadá do běžné agendy. Ústavní soud zdůrazňuje, že je třeba každý případ posuzovat

¹⁰⁴Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁵Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020, I. ÚS 3812/19

¹⁰⁶Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. III. ÚS 3061/17

¹⁰⁷Nález Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2017, sp. zn. III. ÚS 532/17, bod 17 - 19

individuálně, jednotlivé složky ve vzájemné kombinaci. Účel posouzení samotné účelnosti nákladů není vytvořit usus, kdy bude určitému subjektu en bloc právo na náhradu nákladů řízení v případě úspěchu odejmuto. V tomto případě Ústavní soud došel k závěru, že to, že statutární město došlo k závěru, že problematika kompenzace za omezení dispozice s pozemkem, který je evidován jako letištní, fakticky jej provozuje letiště, není běžnou věcí, kterou by mělo řešit právní oddělení statutárního města a rozhodnutí využít služeb advokáta bylo správné.¹⁰⁸

Z uvedeného vyplývá, že ani v tomto případě není možné přímo „paušálně“ bez zohlednění všech specifík každého případu stanovit, kdy bude právní zastoupení účelné a kdy nikoliv. V každém řízení posouzení záleží na více prvcích či proměnných. S jistotou však můžeme říci, že aby byly účelné náklady statutárním městům přiznány, musí jejich nárok prokázat. Domnívám se, že povinností soudu není „pouze“ rozhodnutí náležitě zdůvodnit, ale již průběhu řízení splnit poučovací povinnost vůči statutárnímu městu dle § 118a odst. 1 až 3 v souvislosti s náhradou nákladů. Myslím, že by obecné soudy při samotném posuzování měly vycházet z ustálené judikatury Ústavního soudu. Tedy dle mého soudu rozlišovat, zda daný případ spadá do agendy subjektu, zda je subjekt vybaven dostatkem kompetentních zaměstnanců, zda tito mohou mít znalost judikatury a procesních práv v daném sporu, zda již obdobný případ byl v minulosti řešen, zda je přítomný mezinárodní prvek či nikoliv, či zda jsou přítomny konkrétní skutečnosti, které jsou jedinečné, prvotní a které jsou způsobilé zapříčinit přiznání nákladů právního zastoupení..

¹⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2016/17

4 Česká televize

Česká televize je samostatná právnická osoba hospodařící s vlastním majetkem. Ve vztahu ke státu není odpovědná za jeho závazky, je nezávislá.¹⁰⁹ Hlavní zdroj jejího financování (více než 90%) činí televizní poplatky¹¹⁰. Ty jsou vybírány od vlastníků televizních přijímačů.¹¹¹ Česká televize je specifický subjekt, neboť je právnickou osobou veřejného práva¹¹², avšak nezávislá na státu, ale „dotovaná“ příspěvky fyzických a právnických osob soukromého práva. Tato skutečnost upoutala pozornost Ústavního soudu a zavdala impuls k vývoji v oblasti posuzování účelnosti nákladů právního zastoupení.

Zpočátku Ústavní soud došel ve svém rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 1588/12 k závěru, že je čistě na České televizi, zda využije možnosti právního zastoupení ve věci vymáhání pohledávek po dlužnících, kteří nezaplatili televizní poplatky. Pokud zvolí službu externího advokáta, namísto vlastních zaměstnanců, má i nárok na úhradu nákladů právního zastoupení. Rozhodujícím kritériem pro přisouzení nároku, je její nezávislost a skutečnost, že hospodaří s vlastním majetkem. Nejedná se o majetek státní, a proto se na ni nevztahuje povinnost zohlednit a využít nejprve vlastní síly, než soukromé.¹¹³

S tímto závěrem Ústavního soudu nesouhlasím. Vyplnění formulářové žaloby není složitou věcí, jedná se spíše o administrativní věc, neboť se právně případy neliší, pouze co se týče identifikačních údajů dlužníků, odlišných dat a celkově se jedná o skutkově jednoduché případy. S poplatky je logicky spjata i jejich případné vymáhání a pokud navíc tvoří většinu příjmů České televize, domnívám se, že se jedná o celkem častou věc, kterou by příslušný zaměstnanec měl zvládnout a Česká televize vymáhání sama zajistit.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 3344/12 již Ústavní soud došel k odlišnému závěru ve srovnání s prvním judikátem. Ačkoliv Česká televize není organizační složkou, není součástí státní moci, vytváří pro její fungování stát určité podmínky. Stát zaštiťuje svou existencí určité zákonné záruky, které mají na instituce fungující ve společnosti dopad a jež stát opravňuje kriticky činnost institucí reflektovat. První senát zpochybnil rozhodující kritérium – skutečnost, že hospodaří s vlastním majetkem a

¹⁰⁹ Zákon č. 483/1991 Sb., zákon České národní rady o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, § 1

¹¹⁰ BŘINČIL, David, Rozpočet České televize na rok 2022, [online], prosinec 2021, [citováno 21. 3. 2022], dostupné z <https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1862.pdf?v=1>

¹¹¹ Zákon č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, § 3

¹¹² POUPEROVÁ, Olga, IN: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv: Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly). 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 313

¹¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II ÚS 1588/12

nezávislost na státním rozpočtu – a vyslovil, že vzhledem k jejímu postavení a vzhledem k vytvořeným podmínkám k činnosti ze strany státu, lze na Českou televizi klást nároky jako na orgány státní moci.¹¹⁴ V rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 405/14 –1, soud došel k obdobnému závěru. Zdá se mu logické, pokud spadá do agendy zaměstnanců České televize správa pohledávek (a tuto pak předávají advokátům), aby agenda zahrnovala i vymáhání televizních poplatků před soudem. Stěžovateli nebylo v rozsudku okresního soudu v Kolíně ze dne 30. 12. 2013, č.j. 15 C 390/2013-11 přiznán nárok na náhradu ani soudního poplatku. V tomto případě se Ústavní soud vyjádřil, že došlo k porušení stěžovatelova práva, neboť zaplacení soudního poplatku je povinnost a v případě úspěchu mu jeho úhrada náleží.¹¹⁵

Dále Ústavní soud ve stanovil, že nestačí, pokud se obecný soud ve svém odůvodnění vyjádří pouze odkazem na § 142 odst. 1 OSŘ nebo snad odůvodní své rozhodnutí usnesením Ústavního soudu, které je zastaralé a již dávno nahrazen nálezovou ústavněprávní argumentací.¹¹⁶

S potěšením mohu konstatovat, že judikatura Ústavního soudu ve věci posouzení účelnosti právního zastoupení České televize je konstantní a zmiňovaný první judikát je již překonán. S judikaturou Ústavního soudu se plně ztotožňuji. Myslím, že tato agenda správy a vymáhání nezaplacených poplatků je zcela v kompetenci a možnostech České televize a ta by ji měla zaštitit. Zároveň se domnívám, že díky § 14b Advokátního tarifu je případná odměna za provedené úkony Českou televizí adekvátní. Samozřejmě pokud by se případný spor týkal odlišné oblasti, skutkově a právně náročnější, vyhodnotila bych náklady vynaložené na právní zastoupení jako účelné.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. II. ÚS 405/14 - 1

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 1333/14-1, shodně nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 1727/14-2, nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3705/14-1

5 Osoby s právním vzděláním

Osoby mající právní vzdělání jsou ty, které mají dokončené vysokoškolské právnické vzdělání magisterského studijního programu Právo a právní věda a jež jim zakládá kvalifikaci k výkonu klasických právnických profesí advokáta, exekutora, notáře, státního zástupce a soudce. Můžeme si klást otázku, pokud jsou tyto osoby kompetentní k zastupování ostatních osob, neměli by v řízeních zastupovat i sebe? Pokud se rozhodnou využít služeb jiného advokáta, jsou náklady s tím spojené účelné? Může se jednat o případ zneužití práva? Můžeme klást nároky na fyzické osoby soukromého práva (byť podnikající), které mohou intenzitou dosáhnout až nároků kladených na stát či jeho organizační složky?

V článku 1 LZPS je stanoveno, že si jsou všichni lidé rovni v důstojnosti i právech. V článku 37 LZPS je tato rovnost rozvedena v rámci požadavku na spravedlivé řízení – každý má právo na pomoc v řízení před soudy, v řízení před soudy jsou si účastníci rovni.¹¹⁷ V první kapitole této práce jsem uváděla, že spolu právo na právní pomoc a posouzení účelnosti nákladů souvisí, avšak jednotlivé posouzení má odlišná kritéria a podmínky vzniku. Advokátovi není odepřeno právo na právní pomoc, dochází však k posuzování toho, zda v dané věci bylo zastoupení skutečně potřebné. Přesto se domnívám, že odepřít náhradu nákladů pouze s odůvodněním, že účastníkem je advokát, je v rozporu s článkem 37 odst. 3 LZPS.

5.1. Advokáti a notáři

Na výše položené otázky ve vztahu k advokátovi odpovídal Ústavní soud např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3819/13 následovně. Pokud by soud advokátům v případě úspěchu odpíral určitou část nákladů řízení s odůvodněním, že mají určité postavení a vzdělání a s tvrzením, že se mohou bránit sami, jednalo by se o diskriminaci. V dané věci se účastník – advokát domáhal nároku na zaplacení odměny za právní zastoupení po svém klientovi,¹¹⁸ využil v řízení zastoupení jiným advokátem. Odměna za právní zastoupení jiného advokáta byla označena jako neúčelná. Ústavní soud však na rozdíl od odvolacího vyhodnotil, že ke zneužití práva nedošlo. Uvedl, že je třeba důkladně zkoumat, zda se nejedná o případ zneužití práva ve snaze poškodit druhou stranu nebo se obohatit, zároveň však není možné apriori účastníkovi nárok odepřít vzhledem ke skutečnosti, že je advokát, a označit náklad

¹¹⁷ Obdobně též nález Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2007, sp. zn. II. ÚS 187/06

¹¹⁸ ve výši 63 074,4,- Kč se 7.75% úrokem z prodlení od 24. 11. 2011 do zaplacení

za nadbytečný bez detailnějšího posouzení. Tento postup je v rozporu s § 142 odst. 1 OSŘ, ale taktéž s článkem 37 odst. 2 a 3 Listiny.

Účastník neprodložoval řízení žádostmi o odročování, pokusil se o uzavření smíru a postupu ve věci mimosoudně. Nejednalo se o banální věc, to dokládá skutečnost, že proběhly čtyři jednání před soudem a rozsáhlé dokazování. Zvolený zástupce nebyl „zástupce z druhého konce republiky“. Dále Ústavní soud souhlasil s argumentem stěžovatele, že má k věci účastník subjektivní vztah, a proto na celkovou situaci nedokáže hledět s odstupem a profesionálním přístupem.¹¹⁹

Zmíněný náleží Ústavního soudu dle mého vymezil kategorie, které jsou pro souzení určující. Jedná se o: 1) předmět sporu, 2) délka a složitost sporu, a já bych doplnila ještě 3) osoba advokáta.

Domnívám se, že pokud by se řízení vedlo ve věci vypořádání podílového spoluvlastnictví, vypořádání společného jmění manželů, sousedských sporů zkrátka v případech, kdy je ve sporu přítomný tzv. emocionální prvek, i advokát – profesionál, by se mohl nechat ovládnout svými pocity. Pokud by se naopak konalo řízení, které by bylo např. o zaplacení dlužné částky klienta, který advokátovi neuhradil odměnu, osobně bych náklady posoudila jako neúčelné. (Samozřejmě s ohledem na další okolnosti, posuzuji čistě povahu předmětu sporu.). Věřím, že se nejedná o věc ojedinělou, ale s níž se advokát za svůj profesní život setkává, není zde přítomný emocionální prvek, nesouvisí s osobním životem, ale s výkonem práce. Na druhou stranu advokáta stojí určitý čas, který by mohl věnovat svým klientům, za které by byl finančně ohodnocen.

Ad 2) Spatřuji rozdíl, pokud se jedná o řízení zahájené formulářovou žalobou, bez podání odporu a rychle vyřízené nebo řízení, které se vleče několik let a kde je nutné vyhledat pomoc erudovaného odborníka, proběhne rozsáhlé dokazování, několik jednání před soudem (ve zmíněném judikátu 4). Také bych zohlednila, jak se účastník choval, zda měl snahu věc řešit mimosoudně, nedával příležitosti k odročení. Nebo zda se jedná o problematiku dosud neřešenou, zda je přítomen mezinárodní prvek nebo zda je třeba jazyková znalost.¹²⁰ Ad 3) Myslím, že je při posouzení důležité zohlednit také to, zda se jedná o osobu, jež právě složila advokátní zkoušky s nulovou praxí nebo zkušeného, profesním životem protřelého advokáta. Dále bych zohlednila, zda se jedná o advokáta vykonávající generální praxi nebo specializujícího se na konkrétní právní oblast. Tyto uvedené tři kritéria se musí posuzovat ve vzájemné souvislosti. Jak si totiž můžeme povšimnout ve zmíněném judikátu, mnou vyhodnocená problematika vymáhání pohledávky po klientovi povahou právně

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13, shodně také usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. III. ÚS 2939/14

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2014/11

jednoduchá a běžná, byla Ústavním soudem v kombinaci s délkou řízení a výší finanční částky posouzena jako způsobilá k náhradě účelných nákladů. V tomto konkrétním případě však s rozhodnutím Ústavního soudu souhlasím.

Počáteční nejednotnost Ústavního soudu můžeme demonstrovat na usnesení sp. zn. I. ÚS 3759/13.¹²¹ To bylo vydáno taktéž prvním senátem, o zhruba dva měsíce později po nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3819/13. Jednalo se o skutkově obdobný případ, vymáhání odměny po klientovi a posouzení neúčelnosti. Rozdíl mezi oběma případy byly dva – vymáhaná odměna byla ve výši 6 480 Kč a stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost. Okresní soud v odůvodnění zmínil onu diskriminační větu, že pokud je účastník řízení advokát s generální praxí, může se „zastupovat sám“. Ústavní soud povětšinou v odůvodněních týkajících se účelnosti zmiňuje, a v tomto případě tomu nebylo jinak, že posuzování účelnosti náleží výhradně obecnému soudu. Ústavní soud vstupuje pouze v případě pomýlení se obecným soudem, při výrazném rozporu, v případě nelogického, nesrozumitelného odůvodnění. Je proto paradoxní, pokud gró případu spočívá v nedostatečném odůvodnění rozsudku okresního soudu s uvedením, že důvod pro nepřiznání spočívá ve skutečnosti, že je účastník advokát. Rozuměla bych, pokud by Ústavní soud došel k neúčelnosti s ohledem na výši bagatelní částky nebo jednoduchosti případu. Domnívám se však, že Ústavní soud měl rozhodnutí okresního soudu zrušit, neboť soud má věc náležitě odůvodnit bez ohledu na výši částky, jež je předmětem sporu. Nesprávné nebo nedostatečné odůvodnění a s tím související libovolné vykládání pojmu účelnosti pokládám za rozporné s podústavním právem.

Zmíněné usnesení Ústavního soudu pokládám spíše za vybočení z rozhodovací praxe. Např. v rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1674/14, jež se skutkově blíží skutkovému stavu usnesení sp. zn. I. ÚS 3759/13, Ústavní soud odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3819/13. Předmětem sporu bylo zaplacení dohodnuté odměny za zpracování dodatku ke kupní smlouvě ve výši pouhých 1800 Kč s příslušenstvím. Ústavní soud došel k závěru, že navzdory jednoduchosti věci (proti platebnímu rozkazu byl podán odpor a proběhlo jednání před soudem) a relativní bagatelnosti, nemůže být účastníkovi – advokátovi s generální praxí, odpírána odměna za právní zastoupení pouze s ohledem na jeho stupeň vzdělání. Tímto výkladem pojmu účelnosti tak došlo k porušení základního práva na spravedlivý proces, jakož i práva na právní pomoc.¹²² Z uvedených chronologicky seřazených judikátů můžeme sledovat, že se judikatura vyvíjí a účelnost nákladů právního zastoupení účastníka – advokáta, je přiznává u nižších částek.

¹²¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3759/13

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1674/14

Jak je to s posouzením účelnosti nákladů právního zastoupení v případě, pokud je účastníkem řízení velká právnická firma? Pavlíček v úvaze¹²³ vychází z nálezu sp. zn. I. 988/12 a dochází k závěru, že jelikož je výkon advokacie obchodní činností, měla by advokátní kancelář disponovat materiálním a personálním vybavením, jež zaštiťuje výkon podnikání komplexně. S tímto názorem souhlasím, domnívám se, že pokud předmět sporu souvisí s podnikáním velké advokátní kanceláře, měla by být schopna se zastoupit sama. Pokud se např. jedná o vymáhání nezaplacených odměn po svých klientech. Domnívám se, že v tomto případě se povaha věci blíží k situaci, v níž subjekty, např. dopravní podnik nebo banka, vymáhají nezaplacené jízdné nebo úvěr. Advokátní kancelář je oproti těmto v mírné výhodě, neboť zaměstnanci advokátní kanceláře se s problematikou vedení řízení a zastupování denně setkávají. Samozřejmě, pokud by se jednalo o specifickou věc, např. vypořádání v souvislosti s fúzí společností splnutím, zohledňovala bych např. zda má advokátní kancelář specializaci na obchodní právo či nikoliv, složitost sporu atd. Nutno však říci, že v případě subjektů, jež nepodnikají v oblasti vymáhání pohledávek se v judikatuře operovalo spíše s přiměřeností, kdežto u advokátu je skloňovaná neúčelnost.

Nejvyšší soud usuzuje, že pouhá skutečnost, že je účastník řízení velkou právnickou firmou a využije služeb externího advokáta, nemůže vést k závěru, že se jedná o zneužití práva. K tomuto nelze dojít ani v případě, pokud se jedná o skutkově a právně jednoduchou věc. Tedy ani tato kombinace k posouzení neúčelnosti sama o sobě nestačí. I pro velkou právnickou firmu platí, že má právo na zastoupení advokátem a je třeba vždy přihlídnout ke všem okolnostem případu.¹²⁴ Uvedené platí i pro právnickou osobu, jež je vybavena právnickým útvarem, avšak neposkytuje právní služby.¹²⁵

K úplnosti je třeba dodat, že uvedené neplatí pro řízení, kdy je zastoupení účastníka advokátem povinné, např. řízení před Ústavním soudem nebo v trestním řízení¹²⁶. Toto platí pro všechny ostatní právní profese a účastníky řízení. Důvodem pro zastoupení je garance vyššího stupně objektivit, složitost, mimořádná závažnost řízení.¹²⁷

Notáři jsou dle § 25a OSŘ způsobilými zástupci, avšak pouze v rozsahu oprávnění stanovených jim zvláštními právními předpisy.¹²⁸ Dle Pavlíčka lze proto závěry, které se vztahují k advokátům,

¹²³ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 14 s.

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 756/2014

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 23 Cdo 4606/2016

¹²⁶ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 14 s.

¹²⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 244/95

¹²⁸ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3

aplikovat i na notáře.¹²⁹Tento názor se mi zdá simplifikovaný. Mezi advokáty a notáři existuje několik odlišností. Notáři musí absolvovat vysokoškolské magisterské vzdělání v oboru právo, notářští koncipienti musí projít pětiletou praxí, složit notářské zkoušky¹³⁰, což jsou víceméně obdobné podmínky jako pro advokáty. Zatímco však advokát může účastníka řízení zastupovat v jakékoliv věci, notář pouze v řízení, která mu jsou dovolena nebo mu nejsou zakázána. Logicky je proto notářova agenda věcně užší, advokát má oproti němu „neomezenou“ generální praxi. Zároveň bych chtěla předestřít, že výkonem notářského úřadu pověřuje notáře stát. Pokud by tedy daný spor souvisel s výkonem notářského úřadu, s výkonem jemu svěřené pravomoci, neměl by být v tomto případě kladen větší důraz, aby výkon svých práv a povinností nepřenesl na soukromé osoby? Domnívám se, že v tomto případě by se na notáře mohly přenést závěry, jež jsou v obdobném případě činěny pro exekutora.

Závěrem bych chtěla říci, že jak u advokáta, tak notáře nelze apriori soudem posoudit neúčelnost nákladů řízení pouze s ohledem na výkon povolání advokáta nebo notáře. Soud by v každém konkrétním případě měl zohlednit o jaký spor se jedná, zda je skutkově a právně složitý, jeho délku, a to vše posoudit s ohledem na osobu účastníka. Dále se domnívám, že daná kritéria sloužící k posouzení, mají pro advokáta a notáře odlišný pomyslný rozptyl dané výšece konkrétního kritéria. Co je právně jednoduchý spor pro advokáta, nemusí být pro notáře.

5.2. Exekutoři

Ústavní soud se domnívá, že je třeba rozlišovat, zda je předmětem řízení činnost, jež je pro účastníka exekutora běžnou agendou při provádění exekuce, nebo zda se jedná o problematiku, jež věcně stojí mimo běžnou problematiku. Pokud soudní exekutor vystupuje v rámci řízení, jehož předmětem je činnost související s výkonem jemu svěřené pravomoci, použije se přeneseně na tyto případy judikatura uváděná v kapitole 3¹³¹, neboť exekutor je vykonavatelem veřejné moci, odpovědnost za jeho pochybení nese stát¹³² a měly by se na něho také vztahovat nároky kladené na stát, organizační složky atd. Jedná se např. o pravidlo - pokud je stát schopný a kompetenční se zastoupit sám, neměl by využívat složek soukromých subjektů (advokáta). Neúčelnost nákladů řízení

¹²⁹ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, 15 s.

¹³⁰ Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, § 7

¹³¹ Kapitola 3 s názvem Stát, organizační složky státu a statutární města

¹³² „náhrada újmy způsobená soudním exekutorem při výkonu jeho úřední činnosti se lze domáhat na státu za aplikace zákona o odpovědnosti státu“ dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1955/15 ze dne 8. 12. 2015, a také viz zákon č. 82/1998/Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších zákonů, § 3 odst. 1 písm. b), ve spojení s §4

soudního exekutora jako účastníka byla posouzena v nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3916/14. Sporné řízení se vedlo o stanovení náhrady škody proti exekutorovi údajně způsobené škody při výkonu exekuce. Ústavní soud se vyslovil, že ačkoliv řízení ve věci náhrady škody není běžnou agendou exekutora, způsobená škoda měla vzniknout v průběhu exekučního řízení, tedy v podstatě činnosti.¹³³

V nálezu sp. zn. III. PS 3000/11 Ústavní soud uvedl, že exekutor je osoba s právnickým vzděláním, která je vybavena znalostmi potřebnými pro hájení v soudním řízení. Soud v daném případě zohlednil i další faktory např. exekutorka činila sama úkony, vypracovávala podání, přesto za úkony požadovala náhradu nákladů právního zastoupení¹³⁴

Závěrem lze říci, že pokud předmět sporu souvisí s běžnou agendou exekutora a s výkonem jemu svěřené pravomoci od státu, posoudí se ne/účelnost nákladů s ohledem na možnosti materiální a personální exekutorské kanceláře, dle judikatury vztahující se k subjektům státu a organizačním složkám, statutárním městům a dle kritérií, jež jsou v rozhodnutích vymezená. Pokud se bude jednat o případ, který nespadá do běžné agendy, účelnost bude posouzena s ohledem na to, že exekutor má vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti práva. Domnívám se, že stejně jako u advokáta bude zohledněna povaha sporu, délka řízení, složitost, unikátnost, přítomnost mezinárodního prvku atd.

5.3. Soudci a státní zástupci

Dle Pavlíčka při posouzení účelnost nákladů řízení za právní zastoupení, kdy je účastník státní zástupce, lze použít obdobné závěry jako u advokáta, jenž nevykonává generální praxi, ale věnuje se určitému právnímu odvětví.¹³⁵ Domnívám se, že advokát se během své praxe setkává s různými typy řízení – civilním, správním, trestním. Každé z nich se od druhého více či méně odlišuje. Státní zástupce vystupuje pouze v řízení trestním. Myslím, že v kontextu výše zmíněného má např. advokát věnující se obchodnímu právu výhodnější postavení, než státní zástupce, pokud bude účastníkem civilního řízení. Náklady právního zastoupení u státního zástupce bych posoudila jako účelné, pokud by nešlo o skutkově a právně jednoduchou věc, neboť nesmím opomenout, že i státní zástupce má právnícké vzdělání.

Soudcům je od státu svěřena moc autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech ostatních osob. Vždy jsem je vnímala jako osoby, jež disponují vysokými odbornými znalostmi. Faktem je, že jelikož soudce vykonává povětšinou dlouhodobě výkon funkce soudce na určitém úseku, stává se profesně erudovaným odborníkem, ovšem „pouze“ v určité oblasti. Posoudit neúčelnost nákladů

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3916/14

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2012, sp. zn. III.ÚS 3000/11

¹³⁵ PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem ...

řízení pouze s ohledem na fakt, že se jedná o osobu soudce by bylo dle mého příliš paušalizující. Souhlasím s názorem Pavlíčka, který uvádí, že je možné ve vztahu k soudci předpokládat určitý stupeň odbornosti a schopnosti hájit své zájmy před soudem. Důležité je však odlišit situace, kdy je soudce ve sporu osobně interesován, spor je dlouhotrvající, z odlišného odvětví práva, než kterému se soudce věnuje. Lze říci, že účelnost nákladů související s právním zastoupením bude přiznána ve věci sousedských sporů či v případě vypořádání společného jmění manželů právě z důvodu osobní interese, lze však předpokládat, že každý soudce bude schopen hájit svůj nárok na doplatek platu a proto případné zastoupení bude posouzeno jako nepotřebné.¹³⁶

5.4. Shrnutí

Závěrem bych chtěla uvést, že Nejvyšší soud a Ústavní soud v posledních letech usuzuje, že náklady jsou účelné, pokud se nejedná o případ zneužití práva, snahu o obohacení a po zohlednění kritérií daného výkonu povolání. Osobu mající právní vzdělání však nelze apriori diskriminovat s odůvodněním, že pokud disponuje právním vzděláním, měla by se hájit sama. Tento přístup je dle mého opačný, než přístup představený Pavlíčkem.¹³⁷ Jeho závěrem je spíše to, že náklady právního zastoupení u účastníka, jež má právní vzdělání, jsou neúčelné, pokud nejde o výjimku, jež představuje např. osobní zainteresovanost, složitost sporu. Hodnotím tento posun v judikatuře jako pozitivní. Domnívám se totiž, že ve srovnání s ostatními subjekty jako jsou statutární města nebo subjekty, jež podnikají v oblasti vymáhání pohledávek, mají odlišné postavení. Statutární města mají zákonnou povinnost spravovat svůj majetek hospodárně. Ve věci vymahačských společností šlo o způsob, jak získat zisk, jednalo se o zjevné zneužití práva. Osoby mající právní vzdělání však na vymáhání nemají založený svůj business, pro ně je smyslem si spíše budovat klientelu a věnovat se případům, jež mají větší potenciál.

Domnívám se, že nelze pouze posoudit, zda se jedná či nejedná o běžnou agendu osoby mající právní vzdělání, ale je třeba zohlednit konkrétní okolnosti, jako je složitost, dlouhodobost trvání řízení, existence mezinárodního prvku, potřeba jazykové znalosti, rozsah dokazování, osobní zaujatost. Věřím, že k vývoji v tomto duchu dojde i ve věci exekutorů, pro něž jsou podmínky posuzování dle mého nejpřísnější. Je však pravda, že za výkon jejich pravomoci nese odpovědnost stát, a proto je určitá míra tvrdosti na místě. Poslední kritérium, které bych nechtěla opomenout je to, jaký vztah má daná osoba mající právní vzdělání k civilnímu řízení. Je logické, že spíše bude přiznána účelnost

¹³⁶ Tamtéž, str. 15

¹³⁷ Tamtéž, str. 14 - 15

právního zastoupení státnímu zástupci, advokátovi specializujícímu se na správní či trestní právo, než advokátovi s generální praxí. Argumentace soudu zohledňující zmíněné by měla být uvedena v odůvodnění.

6 Jednotlivé úkony právní služby a hotové výdaje advokáta

Z uvedených kapitol vyplývá, že soud komplexně s ohledem na okolnosti případu posuzuje, zda bylo právní zastoupení účastníkem řízení zvoleno v souladu se samotným účelem civilního procesu, za účelem kvalifikovaného profesionálního hájení práv, nikoliv za účelem snadného získání obohacení na úkor protistrany. Posuzování účelnosti soudem se však týká i pouze jednotlivých úkonů činěných právním zástupcem nebo hotových výdajů. Soud si pokládá otázku, zda posuzovaný úkon provedený právním zástupcem byl opravdu nezbytný? Nebyl učiněn pouze za účelem navýšení potenciální odměny advokáta? Proběhlo provedení úkonu, hotových výdajů přiměřeným způsobem? Následující kapitolu budu opět předpokládat, že právní zástupce je advokát. Způsob určení nákladů je totiž odlišný.

Při výpočtu náhrady nákladů řízení se advokáta týkají položky: odměna za právní zastupování (jejíž výše se odvíjí od počtu provedených úkonů), hotové výdaje advokáta (jízdné, stravné, nocležné; poštovné, místní přepravné - činí paušální částku připadající na jeden úkon právní služby) a náhrada za promeškaný čas.¹³⁸

6.1. Jednotlivé úkony právní služby

Výše odměny za zastoupení činí součin počtu úkonů a tarifní sazby. Logicky vyplývá, že čím více provedených úkonů, tím větší odměna. V důsledku tohoto navyšování mají soudy tendenci Advokátní tarif vykládat spíše restriktivně. Odměna je přiznávána povětšinou za úkony uvedené v § 11 odst. 1 a 2 AT, analogie v odstavci 3 je spíše výjimkou.

Úkon převzetí a příprava zastoupení není povětšinou z hlediska posouzení účelnosti problematický. Odměna však nebývá přiznávána v případech převzetí zastoupení pro podání dovolání a pro dovolací řízení, pokud byl totožný advokát zástupcem účastníka v předchozích stupních řízení.¹³⁹

U úkonu další porada s klientem bývá účelnost často zpochybňována. Účelné jsou takové porady, jejichž výsledek „by se projevil v provedení procesních úkonů reagujících na podstatně změněnou procesní situaci (a to jak z hlediska předmětu řízení, zjišťování skutkového stavu nebo právního hodnocení, tak z hlediska použití opravných prostředků“).¹⁴⁰

¹³⁸ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, § 13, § 14

¹³⁹ HROMADA, Miroslav, IN: SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení*. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 46 - 47

¹⁴⁰ HROMADA, Miroslav, IN: SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení*. ..., 47 s.

Dále z judikatury vyplývá, pokud je návrh na předběžné opatření podán před zahájením řízení, použije se výše sazby odměny v plné výši. Pokud je podán po zahájení, použije se v poloviční výši.¹⁴¹

Úkon písemné podání nebo návrh ve věci samé zahrnuje úkon, jímž účastníci disponují v řízení, vyjádření k rozhodným skutečnostem, důkazním návrhům, které účastníci činí v průběhu řízení. Za účelný je považován úkon, který byl proveden na výzvu soudu, např. při přípravě jednání, při podání opravného prostředku. Pokud nebyl učiněn na výzvu, soud při posuzování zkoumá, zda vyjádření zahrnovalo nové argumenty, skutkové tvrzení, důkazní návrhy a nebylo možné tyto přednést při jednání. Dle judikatury nenáleží odměna za podání, které pouze vyčísluje náklady advokáta. Nepoužije se v tomto případě ani analogie v § 11 odst. 3 AT.¹⁴²

K úkonu nahlížení do spisu se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 4012/18.¹⁴³ Jedná se o výjimku § 11 odst. 3 AT, jež Ústavní soud vykládá restriktivně. V konkrétním případě nechal Ústavní soud posouzení samotné účelnosti na rozhodnutí Městského soudu v Praze. Ten se totiž ve svém usnesení č. j. 68 Co 383/2018-314 vyjádřil, že nahlížení do spisu úkonem vůbec není. Ústavní soud proto stanovil, že za použití § 11 odst. 3 AT a § 11 odst. 1 písm. f) AT lze nahlížení do spisu posoudit jako úkon, neboť svou kvalitou odpovídá úkonu prostudování spisu při skončení vyšetřování v trestním řízení. Analogii lze použít jen v případě, která se přeneseně podobá situaci, kdy má policejní orgán dostatečné množství podkladů pro podání obžaloby, vyšetřování je ukončeno, obhajoba může reagovat buď návrhem na dokazování či zahájením přípravy na obhajobu v hlavním líčení.¹⁴⁴ Jedná se dle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1176/2015 např. o objemný spis s velkým množstvím listin, s nimiž se právní zástupce může seznámit pouze nahlížením, nikoliv využitím elektronické komunikace nebo o případ, kdy protistrana nechá do spisu zařadit velké množství listin těsně před přípravným či prvním jednáním.¹⁴⁵

Z uvedeného vyplývá, že soudy posuzují účelnost samotného zastoupení, tak i jednotlivých úkonů. Judikatura týkající se účelnosti úkonů prochází neustálým vývojem. Tato skutečnost je i vlivem § 11 odst. 3 AT. Stejně jako u předešlých případů, povinností soudu je zkoumat veškeré okolnosti a své rozhodnutí náležitě zdůvodnit. Vzhledem ke skutečnosti, že se výše odměny právního zastoupení odvíjí od počtu úkonům se ztotožňují s restriktivním výkladem soudů jednotlivých úkonů. Osobně bych nepřiznávala účelnost úkonům, ve kterých se neodráží faktická činnost advokáta, neboť odměna

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 33 Cdo 489/2012

¹⁴² HROMADA, Miroslav, IN: SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení. ...*, 47 s.

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18

¹⁴⁴ Tamtéž, bod 18 - 21

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015

by měla spočívat v ocenění výkonu práce. V kontextu tohoto kritéria se domnívám, že převzetí a příprava zastoupení u dovolacího řízení advokátem, jenž zastupoval účastníka řízení u odvolacího řízení, může být diskutabilní. Advokát je sice blíže seznámen s případem, přesto příprava a s tím související rešerše judikatury může být časově náročnější, než např. jednoduchá žaloba o zaplacení peněžité částky. Dalším kritériem vedle faktické činnosti advokáta je dle mého soudu samotné chování advokáta, jež v důsledku jeho pochybení nebo nedbalém přístupu způsobilo, že se jednání muselo odročit nebo advokát např. nepodal vysvětlení, kdy měl.

6.2. Hotové výdaje advokáta

Kritérium účelnosti a zákaz zneužívání práva se užívá i ve vztahu k hotovým výdajům. Posuzuje se, zda výdaje advokáta, jehož si účastník má právo libovolně zvolit, nedosahují nepřiměřených výšin. Dle čl. 37 odst. 2 LZPS má každý právo na právní pomoc a s tím souvisí i možnost si advokáta svobodně vybrat. Tato volba však má své limity. Za nepřiměřený je považován výběr, kdy si účastník zvolí advokáta, jehož působí na opačném konci republiky a tento výběr není obhájitelný např. tím, že je mimořádně komplikovaný, jedná se o úzkou specializaci např. na případy s mezinárodním prvkem.¹⁴⁶ Domnívám se, že soud by při posouzení měl také vzít v potaz, zda v místě bydliště účastníka nebo v místě působení procesního soudu vykonávají advokacii desítky osob, přičemž je možné si vybrat z kanceláří, které se věnují různým odvětvím práva, nebo zda v místě působí stěží pár advokátů s nevalnými referencemi vykonávající generální praxi.

Takový případ je vymezen v nálezu sp. zn. II. ÚS 736/12. Stěžovatel měl dle důsledku zamítnutí žaloby okresním soudem nahradit i náklady řízení, které se vyšplhaly do výše 130 408,8,- Kč, z čehož byly náklady za cesty advokáta k jednání ve výši 89 541,6 Kč. Řízení v prvním i druhém stupni probíhalo v Ostravě. Žalobce si vybral advokáta se sídlem v Ostravě, žalovaná zvolila advokáta se sídlem v Jirkově u Chomutova, tedy obci v Ústeckém kraji, vzdálenou vzdušnou čarou od Ostravy 350 km, po silnici cca 447 km. Ústavní soud uvedl, že vzhledem k tomu, že se spor týkal rekonstrukce bytu v Ostravě, přičemž oba účastníci měli bydliště v Ostravě, kdy v Ostravě pracuje desítky advokátů a nejednalo se o komplikovaný případ, došlo ke zneužití práva dle § 2 OSŘ na úkor fyzických osob.¹⁴⁷

K dalšímu posouzení účelnosti nákladu na cestovné došlo např. v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Co 302/2011. Advokát účastníka řízení k přepravě z místa sídla do místa soudu užil nákladní automobil, který měl dvojnásobnou spotřebu oproti osobnímu autu, což se Nejvyššímu soudu nezdálo

¹⁴⁶ VLÁČIL, David, In: SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení*. ..., 94 s.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12

jako hospodárné řešení a tento náklad mu nepřiznal.¹⁴⁸ Za nehospodárné řešení bych považovala i např. využití taxislužby namísto hromadné dopravy nebo přicestování advokáta ze zahraničí, opět s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem řízení.

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 26 Co 302/2011

7 Závěry k účelnosti nákladů z hlediska de lege lata

Z uvedených kapitol předkládající judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu vyplývá, že za posledních dvacet let došlo v posuzování účelnosti nákladů a interpretaci pojmu účelnosti k nemalému vývoji a posunu, dle mého soudu správným směrem.

Názor zaznívající v komentářové literatuře na přelomu druhého tisíciletí, pokládám za překonaný.¹⁴⁹ V této závěrečné kapitole bych chtěla shrnout znaky hlediska účelnosti ve vztahu k jednotlivým subjektům a povaze civilního řízení a zhodnotit interpretaci korektivou.

Ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ od účinnosti právního předpisu neprošlo legislativní obměnou. Od počátku platí, že soud přizná pouze ty náklady, které jsou potřebné k uplatňování nebo bránění práva, tedy jichž je nezbytně třeba. Toto hledisko bylo v průběhu let interpretováno a rozebíráno obecnými soudy, které na svých bedrech nesou primární odpovědnost za rozhodování o přiznání či nepřiznání nákladů řízení a za posouzení hlediska účelnosti. Úvahu, že náklady právního zastoupení advokátem jsou apriori účelnými vždy, již nelze použít.

Náklady právního zastoupení naopak nebudou přiznány, pokud budou splněny určité podmínky. Tyto jsem v jednotlivých případech vymezila ve vztahu k určitým subjektům a povaze sporu. Níže uvádím závěry, ke kterým jsem v práci dospěla, pokud jde podle mého názoru o správný výklad pojmu účelnosti u náhrady nákladů řízení.

1. Za neúčelné lze považovat náklady právního zastoupení, jejímž provedením došlo ke zneužití práva na zastoupení za účelem poškodit druhou stranu nebo ve snaze se obohatit na úkor protistrany. Toto jednání je v rozporu s ustanovením § 2 OSŘ a s primárním účelem civilního řízení.

2. Za neúčelné lze považovat náklady právního zastoupení účastníka, jež bylo realizováno pouze za účelem získání obohacení právě z vyplacených nákladů. Tento účastník je zpravidla subjekt, jehož hlavní předmět činnosti spočívá v nakupování a následném vymáhání pohledávek. Takový subjekt může využívat paušalizované odměny za právní zastoupení advokáta pro svůj byznys. Řízení, které je zahajováno tzv. vzorovou žalobou, je zpravidla jednoduché po stránce právní i skutkové. Vyplnění vzorové žaloby je spíše administrativní, rutinní činností, nevyžaduje odborné znalosti, jelikož nespočívá ve vytváření složité právní argumentace a vylíčení komplikovaného skutkového stavu, nýbrž představuje pozměnění údajů jako jsou např. identifikační údaje dlužníka, datum vzniku dluhu, číslo jízdenky atd. Řízení je typové, má svůj obvyklý průběh.

¹⁴⁹ Zmiňuji v kapitole 1, podkapitola 6, s. 15 -16

3. Za účelné mají být oproti tomu považovány náklady právního zastoupení účastníka, pro něhož skupování a vymáhání pohledávek tvoří vedlejší předmět činnosti. Administrativní činnost spočívající v podávání formulářových žalob není „prací na plný úvazek“. Odměna za právní zastoupení netvoří hlavní zisk subjektu. Z těchto důvodů nemusí mít personální a materiální zázemí, jež by mu podávání žalob zaštitilo a může využít služby advokáta, aniž by mu v případě úspěchu byla odepřena náhrada za vynaložené náklady na právní zastoupení. Řízení v tomto případě taktéž vykazuje znaky skutkové a právní jednoduchosti, je zahajované žalobami na ustáleném vzoru, je typové s obvyklým průběhem. V souvislosti s tímto subjektem byla diskutována otázka přiměřenosti, k jejímuž řešení přispělo přijetí ustanovení § 14b AT, obecně však v těchto případech lze náklady za účelné považovat.

4. Za neúčelné lze dále v souladu se správným výkladem právní úpravy považovat náklady právního zastoupení účastníka, který je subjektem veřejného práva. Může se jednat o stát, organizační složku či statutární město. Tyto subjekty jsou financovány ze státního rozpočtu a mají zákonnou povinnost se svěřeným majetkem jednat hospodárně. Subjekty disponují širokým materiálním a personálním vybavením, jež je kompetentní kvalifikovaně hájit jejich práva při případném vedení sporu. Zároveň musí být vyloučeny znaky, jež by odůvodňovaly služby advokáta jako: předmět konkrétního sporu spočívá mimo běžnou agendu, nejedná se o dlouhotrvající, mimořádně komplikovaný spor, nejedná se o unikátní spor, spor s mezinárodním prvkem vyžadující speciální znalosti atd.

5. Za neúčelné lze dále považovat náklady právního zastoupení účastníka, který je soukromoprávní korporací, naplňuje službu veřejnosti, na poli svého působení má speciální postavení a státem mu jsou vytvořeny zákonné záruky. Předmět sporu spočívá ve vymáhání pohledávek, jež představují hlavní zdroj příjmů, jedná se o významnou agendu, kterou si subjekt sám spravuje a se kterou se setkává na denní bázi. Správu předává advokátovi. Zároveň musí být vyloučeny znaky, jež by odůvodňovaly služby advokáta jako: dlouhotrvající předmět, složitost sporu, předmět sporu je mimo běžnou agendu

6. Za účelné lze považovat náklady právního zastoupení účastníka, který má právnické vzdělání, disponuje odbornými znalostmi potřebnými k obraně svých práv a vykonává povolání advokáta, notáře, státního zástupce nebo soudce, pokud se nejedná o spor jednoduchý po skutkové i právní stránce nebo kdy předmět sporu spadá do běžné agendy dané profesně vzdělané osoby (a opět naplňuje znaky skutkové i právně jednoduchého sporu)

7. Za neúčelné lze považovat náklady právního zastoupení účastníka, který je profesně vzdělanou osobou, vykonává povolání soudního exekutora a předmět řízení se přímo dotýká výkonu

veřejné moci, jež mu byla státem přímo svěřena. V tomto případě se na soudního exekutora uplatní pravidla vymezená v bodu č. 4. Za neúčelné lze považovat náklady právního zastoupení účastníka, jež vykonává povolání soudního exekutora v soukromoprávním sporu, pokud obsah sporu spočívá v podstatě výkonu úřední činnosti. Pokud je však splněn znak dlouhotrvajícího sporu, komplikovaného sporu, vyžadujícího mimořádné znalosti, nebo se nejedná o agendu související s výkonem úřední činnosti, použijí se na soudního exekutora podmínky vymezené v bodu č. 6

Z uvedeného vyplývá, že nelze vyhodnotit neúčelnost řízení pouze na základě typovosti subjektu nebo povahy sporu. Vždy se jedná o kombinaci. V některých případech typovost subjektu či typovost sporu ustupuje do pozadí, nelze však závěr paušalizovat s tvrzením, že záleží pouze na typovosti subjektu nebo povaze řízení. Neúčelnost nelze přisoudit pouze s ohledem na složitost či jednoduchost sporu, na povahu předmětu řízení, na způsob zahájení, povahu subjektu. Pokud by obecný soud své rozhodnutí vystavěl na takovém závěru, jednalo by se dle Ústavního soudu o diskriminační rozhodnutí. Obecný soud by měl zohlednit konkrétní okolnosti daného sporu komplexně.

Z výše uvedeného také vyplývá, že typových případů, kdy byly náklady právního zastoupení označeny za neúčelné za posledních dvacet přibýlo a současně se rozvinula i interpretace ustanovení § 142 OSŘ, s nímž se ztotožňují. V případě účastníka řízení, jež vykonává povolání advokacie se situace proměnila naopak v jeho prospěch a závěry Ústavního soudu jsou ve vztahu k tomuto subjektu vstřícnější. Hodnotím proměnu výkladu hlediska účelnosti jako správný, neboť správně reflektuje účel daného ustanovení, jímž bylo zajistit právo na náhradu nákladů limitované náklady, které je možné skutečně při uplatnění práv předpokládat. Náhrada nákladů slouží k zajištění toho, aby v důsledku úspěšného uplatnění práva bylo tomu, kdo se jeho ochrany domáhal, nahrazeno i to, co na ochranu vynaložil, nikoli podpořit nedůvodné obohacení se prostřednictvím vedení soudního řízení o náhradu nákladů, jejichž vynaložení k ochraně práva třeba vůbec nebylo. Domnívám se, že judikatura Nejvyššího soudu a Ústavního soudu se v těchto intencích ubírá správným směrem. Hledisko účelnosti v tuto chvíli dle mého soudu spravedlivě vytváří limity pro náklady řízení ve smyslu § 137 OSŘ a interpretace hlediska účelnosti je v souladu s tímto ustanovením a jeho účelem.

Závěr

Hledisko účelnosti náhrady nákladů vynaložených na právní zastoupení prošlo za období posledních dvaceti let nemalým vývojem. Názor, že náklady vynaložené za právní zastoupení advokátem jsou účelné vždy, považuji již judikaturou Ústavního a Nejvyššího soudu za překonaný. Ve své práci jsem došla k důvodům, pro které jsou náklady vyhodnocovány jako neúčelné:

Účastník zneužil právo na zastoupení advokátem, pokud primárně nesledoval účel využití služeb advokáta k ochraně a obraně svých subjektivních práv, nýbrž služeb využil za účelem obohacení se částkami přiznanými jako odměna za vynaložené náklady advokáta nebo za účelem poškození protistrany s cílem ji zvýšit náklady nutné k úhradě.

Za zneužití procesního práva na zastoupení účastníka advokátem je pokládáno, pokud si účastník založí svůj byznys na skupování a následném vymáhání pohledávek za účelem získání náhrady nákladů řízení za úkony, které jsou jednoduché a nevyžadují mnohdy ani právní vzdělání. Řízení, které účastník zahájil, jsou ze strany účastníka primárně vedena se záměrem získat právě částku odměny advokáta za právní zastoupení, až sekundárně částku, pro kterou je vedeno samotné řízení.

Náklady nejsou dále přiznávány účastníkovi, který s ohledem na své personální a materiální zázemí využívá služeb advokáta, ačkoliv předmět sporu spadá do jeho běžné agendy. Tímto účastníkem může být subjekt veřejného práva, tedy stát, jeho organizační složka nebo veřejnoprávní korporace, jež vykonává státní správu v přenesené působnosti, např. statutární města, ale i soukromoprávní korporace, jež má na poli své působnosti speciální postavení především díky zákonem garantovaným zárukám, např. Česká televize.

V posledních letech došlo k proměně přístupu hodnocení účelnosti nákladů vynaložených na právní zastoupení u účastníků, jež mají právní vzdělání. Náklady jsou vyhodnoceny jako neúčelné spíše výjimečně, zpravidla v případech, pokud se jedná o velmi skutkově a právně jednoduchou a neopodstatňuje-li jejich přiznání jiná okolnost. V případě subjektu soudního exekutora došlo naopak ke zpřísnění podmínek. Náklady jsou vyhodnoceny jako neúčelné, pokud se předmět řízení přímo týká výkonu veřejné moci, jež byla exekutorovi státem svěřena.

Z mé práce dále vyplynulo, že účelnost nelze posuzovat pouze s ohledem na subjektu účastníka nebo pouze s ohledem na povahu sporu. Soud musí účelnost vždy posuzovat komplexně, s ohledem na veškeré okolnosti. Kritéria subjektu a povahy sporu se v procesu hodnocení prolínají a kombinují.

Domnívám se, že proměna výkladu hlediska účelnosti se ubírá správným směrem, neboť reflektuje účel daného ustanovení a spravedlivě vytváří limity pro náklady řízení ve smyslu § 137 OSŘ.

Cílem mé práce bylo provést analýzu aktuální judikatury a představit vývoj interpretace hlediska účelnosti. Věřím, že jsem jej naplnila a přispěla tak k většímu povědomí. Jsem přesvědčena, že si tato problematika zaslouží pozornost nejen od právní společnosti jako takové, ale především od obecných soudů.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- 1) BÍLY, Martin. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, 1840 s.
- 2) DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád. Komentář., I. a II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 1986 s.
- 3) DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, 1600 s.
- 4) HURDÍK, Jan. *Náklady občanského soudního řízení a rovný přístup účastníků ke spravedlnosti*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 136 s.
- 5) JIRSA, Jaromír, JANEK, Kryštof. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*, 3. vydání., Praha: Wolters Kluwer, 2020, 648 s.
- 6) KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, 248 s.
- 7) LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1116 s.
- 8) MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.: *Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, 720 s.
- 9) RUBEŠ, Josef, HANDL, Vlastimil, *Občanský soudní řád. Komentář. Díl I*. Praha Orbis, 1970, 858 s.
- 10) ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 504 s.
- 11) SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecní správní právo*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 512 s.
- 12) SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv: *Správní právo – zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 496 s.
- 13) SVOBODA Karel a kol. *Náklady řízení*. Praha: C.H. Beck, 2017, 294 s.
- 14) SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2021, 1840 s.

Odborné články

- 1) GRYGAROVÁ, Dana. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7, s. 40
- 2) LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 5, s. 191
- 3) MAJCHRÁK, Michal. Hromadné vymáhání pohledávek – na pomezí práva, spravedlnosti a businessu. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 3, s. 63
- 4) PAVLÍČEK, Tomáš. Účelnost nákladů při zastoupení účastníka advokátem v občanském soudním řízení. *Jurisprudence*, 2014, roč. 24, č. 3, s. 9
- 5) KOVÁŘOVÁ, Daniela. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. *Soudce*. 2013, č. 6. s. 13
- 6) TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy* 19, 2013, roč. 21, č. 19 str. 649

Judikatura

A. Ústavní soud České republiky

- 1) Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 244/95
- 2) Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. III: ÚS 405/04
- 3) Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. III. ÚS 374/06
- 4) Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09
- 5) Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2011, sp. zn. IV. 2855/10
- 6) Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11
- 7) Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11
- 8) Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012, sp. zn. II ÚS 1588/12
- 9) Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11
- 10) Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13
- 11) Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11
- 12) Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12
- 13) Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12
- 14) Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2014/11
- 15) Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 3344/12
- 16) Nález Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2013, sp. zn. II. ÚS 1172/12
- 17) Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12

- 18) Nález Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2014, sp. zn. IV ÚS 500/12
- 19) Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 3759/13
- 20) Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. II. ÚS 405/14 – 1
- 21) Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1674/14
- 22) Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 1727/14-2
- 23) Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. 39/13
- 24) Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. II. ÚS 2417/13
- 25) Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. III. ÚS 2939/14
- 26) Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1333/14
- 27) Nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3705/14-1
- 28) Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 1333/14-1
- 29) Nález Ústavního soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3916/14
- 30) Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2015, sp. zn. I. ÚS 4047/14
- 31) Nález Ústavního soudu ze dne . 1. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 3855/14
- 32) Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2015, sp. zn. III. ÚS 1859/15
- 33) Nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 1955/15
- 34) Nález Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3916/14
- 35) Nález Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2017, sp. zn. III. ÚS 532/17
- 36) Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2016/17
- 37) Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. IV. 193/17
- 38) Nález Ústavního soudu ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. I. ÚS 585/17
- 39) Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 3202/17
- 40) Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. III. ÚS 3061/17
- 41) Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2019 sp. zn. IV. ÚS 1439/19
- 42) Nález Ústavního soudu ze dne 14. 8. 2019, sp. zn. I. 613/18
- 43) Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2019, sp. zn. I. ÚS 4224/18
- 44) Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 10. 2019, sp. zn. III. ÚS 1865/19
- 45) Nález Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2434/19
- 46) Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2020, I. ÚS 3812/19
- 47) Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18

B. Nejvyšší soud České republiky

- 1) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2000, sp. zn. 12 C0 36/2000

- 2) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2000, sp. zn. Cdo 376/2000
- 3) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2001, sp. zn. Cdo 560/2001
- 4) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001
- 5) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001
- 6) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1805/2001
- 7) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2001, sp. zn. 28 Cdo 2124/2001
- 8) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 28 Cdo 2281/2001
- 9) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 26 Co 302/2011
- 10) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. 33 Cdo 489/2012
- 11) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 756/2014
- 12) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3190/2014
- 13) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015
- 14) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2016, sp. zn. 23 Cdo 4606/2016
- 15) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. Č. j. 33 Cdo 2868/2017 - 231

C. Nejvyšší správní soud

- 1) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 12. 2009, sp. zn. 8 Afs 56/2007

D. Městský soud v Praze

- 1) Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 1. 2015, čj. 93 Co 681/2014-11
- 2) Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 3. 2015, čj. 19 Co 58/2015-20

Právní předpisy

- 1) Ústavní zákon č. 1/ 1993 Sb., Ústava České republiky
- 2) Listina základních práv a svobod vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku České republiky
- 3) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 4) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 123/2008 Sb.
- 5) Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 7/ 2009 Sb.
- 6) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 396/2012 Sb.
- 7) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.
- 8) Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- 9) Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů
- 10) Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

- 11) Zákon č. 483/1991 Sb., zákon České národní rady o České televizi, ve znění pozdějších předpisů
- 12) Zákon č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- 13) Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- 14) Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů
- 15) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
- 16) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění vyhlášky č. 120/2014
- 17) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátu za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k novele občanského soudního řádu č. 30/ 2000 Sb.

Internetové zdroje

- 1) BŘINČIL, David, *Rozpočet České televize na rok 2022*, [online], prosinec 2021, [citováno 28. 2. 2022], dostupné z <<https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1862.pdf?v=1>>
- 2) BÁČOVÁ Petra. Statistiky exekucí za rok 2011.[online].ekcr.cz, 15. 3. 2012 [citované 4. března 2022], dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/aktuality-pro-verejnost/587-statistiky-exekuci-za-rok-2011-15-03-2012?w>
- 3) MACHALEC, Filip. *Elektronický platební rozkaz*. [online]. epravo.cz, 3.7. 2007 [citované 3. března 2022], dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/elektronicky-platebni-rozkaz-48991.html>
- 4) Stanovisko sekce pro advokátní tarif ČAK (ad zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb.) [online]. [citováno 19. 3. 2022], dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11296>

- 5) JIRSA, Jaromír, Ke zrušení tzv. „přísudkové“ vyhlášky, ATLAS consulting spol s.r.o. [program] Codexis Academia, citováno [19. 3. 2022], vydání 13. 5. 2013, dostupné z <https://app.codexis.cz/doc/LT/72458>
- 6) ŠULÁKOVÁ, Martina. *Nábrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu*, [online].bulletin-advokacie.cz, 15. 5. 2015 [citované 11. března 2022], dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/nahrada-nakladu-rizeni-ve-svetle-aktualni-judikatury-ustavniho-soudu>

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o tématu účelnosti nákladů právního zastoupení v kontextu aktuální judikatury. Práce si klade za cíl především na základě rozhodnutí Ústavního a Nejvyššího soudu interpretovat pojem účelnosti příp. neúčelnosti ve vztahu ke konkrétním subjektům, jimiž jsou: subjekty, jež mají jako hlavní předmět podnikání skupování a následné vymáhání pohledávek, subjekty, jež mají zmíněnou činnost jako svou vedlejší, stát, organizační složky, statutární města, Česká televize a osoby mající právní vzdělání. Téma je zpracováno za využití primárně analytické metody a kompilace odborné literatury. V diplomové práci zohledňuji i vztah ustanovení § 142 a § 150 OSŘ, vymezuji ústavní rovinu hlediska účelnosti a zásadu odpovědnosti za výsledek. V diplomové práci docházím k jednoznačnému závěru. Vynaložené náklady na právní zastoupení účastníka advokátem nelze již hodnotit apriori jako účelné. Naopak, je třeba zohlednit typ subjektu, jež je účastníkem, povahu sporu, jeho náročnost, délku trvání, způsob zahájení.

Abstract

The thesis deals with the topic of the necessity of the legal costs in the context of current case law. The aim of the thesis is primarily to interpret the notion of the necessity of the legal representation in relation to specific entities. Namely: entities that have as their main business the buying and subsequent recovery of claims, entities that have mentioned activity as their secondary, the state, organizational units of the state, statutory cities, Czech television, and persons with legal training. The topic is processed using a primarily analytical method and compilation of legal literature. In my thesis I also take into account relationship between the provisions of § 142 and § 150 of Code of Civil Procedure, I define constitutional level of the aspect of expediency and the principle of accountability of the result. I come to an unequivocal conclusion in my thesis. The costs incurred for the legal representation of a party by a lawyer can no longer be assessed a priori as expedient. On the contrary, account must be taken of the type of entity involved, the nature of the dispute, its duration, the manner in which it is initiated.

Klíčová slova/ Key words

Účelnost právního zastoupení

Náklady civilního řízení

Zásada úspěchu ve věci

Náhrada nákladů právního zastoupení

Necessity of the legal representation

Costs of civil proceedings

Principle of success in the case

Reimbursement of the proceedings costs